

## **OGÓLNY OPIS WSPARCIA DLA SEKTORÓW I JEGO SPÓJNOŚCI**

W Planie Strategicznym WPR 2023-2027 (PS WPR) zaproponowano realizację wsparcia dochodów związanego z produkcją w odniesieniu do następujących sektorów:

- krów;
- bydła młodego;
- owiec;
- kóz;
- buraków cukrowych;
- chmielu;
- lnu;
- konopi włóknistych;
- pomidorów;
- truskawek;
- ziemniaków skrobiowych;
- roślin pastewnych;
- roślin strączkowych na ziarno.

Ponadto zgodnie z przepisami UE zaplanowano wsparcie w ramach interwencji sektorowych dla sektorów owoców i warzyw oraz pszczelarstwa. Jednocześnie pomoc w ramach Planu na zasadach ogólnych otrzymują także rolnicy, którzy prowadzą produkcję drobiu, tytoniu oraz pozostałych roślinnych (zboża i rzepak)

Zaprojektowane w PS WPR wsparcie ukierunkowane na rozwój rolnictwa w kierunku zielonej i cyfrowej gospodarki, poprawę pozycji rolników w łańcuchach wartości, a także poprawę odporności i konkurencyjności całego sektora rolnictwa, będzie przyczyniać się pośrednio także do poprawy sytuacji poszczególnych sektorów. Wpływ na rozwój rolnictwa będą także miały narzędzia wsparcia rozwoju lokalnego ukierunkowanego na poprawę życia na wsi, w tym dostępu do usług publicznych.

Poniżej zaprezentowano szczegółowe informacje w zakresie rodzaju wsparcia i spójności wybranych instrumentów, w poszczególnych sektorach produkcji rolnej.

## UZASADNIENIE WYBORU WSPARCIA W SEKTORACH I JEGO SPÓJNOŚCI

### I. Bydło

Branża bydła mięsnego w Polsce ma relatywnie mały udział w produkcji globalnej i towarowej, ale ma duże znaczenie gospodarcze ze względu na udział eksportu w produkcji (ok. 80%). W 2020 r. wartość produkcji bydła rzeźnego stanowiła 5,3% produkcji globalnej i 6,7% produkcji towarowej rolnictwa. Branża ta stanowiła źródło dochodów dla 263 tys. gospodarstw rolnych. Sektor generuje także dochód i miejsca pracy w przetwórstwie.

Chów bydła wykazuje rozdrobnioną strukturę produkcji, gdyż ok. 46% gospodarstw rolnych utrzymujących bydło posiada mniej niż 10 szt. bydła. Ta grupa gospodarstw utrzymuje jednak tylko ok. 8,0% bydła.

W latach 2014-2020 pogłowie bydła wykazywało umiarkowaną dynamikę wzrostu (poza krowami), która była konsekwencją sukcesywnego wzrostu pogłowia bydła rzeźnego.

Dynamika wzrostu pogłowia jest silnie powiązana z rozwojem eksportu z uwagi na niskie krajowe spożycie wołowiny. W 2020 r. pogłowie bydła ogółem wyniosło 6 344 tys. szt. i było o 7,2% większe niż w 2014 r. Pogłowie bydła (poza krowami) wzrosło w tym okresie o 12,6% i wyniosło 3 878 tys. szt., zaś pogłowie krów razem uległo niewielkiemu (0,44%) zmniejszeniu. Rozkład regionalny chowu bydła nie uległ zmianie. Niezmiennie najwięcej bydła utrzymywano w regionach środkowo-wschodniej Polski, a najmniej w regionach wyżynnych i górskich, co wpływa na niskie wykorzystanie gospodarcze TUZ na tych obszarach.

Przewiduje się, że w najbliższym okresie pogłowie bydła pozostanie na dotychczasowym poziomie ok. 6,4 mln szt., przy czym pogłowie krów ulegnie dalszej redukcji, ale pogłowie pozostałego bydła nieznacznie wzrośnie i prawdopodobnie zaledwie pokryje ubytek pogłowia krów.

Pomimo ogólnej umiarkowanej tendencji wzrostowej, obserwowany jest znaczny spadek liczby gospodarstw, w których utrzymywane są mniejsze stada bydła (do 20 szt.). Największy ubytek tych gospodarstw obserwowano w latach 2010-2017. Proces ten jednak następował również w latach 2017-2020, a więc w okresie stosowania płatności związanej do bydła. Nadal jednak najmniejsze stada stanowią około 84% wszystkich stad bydła w kraju. W najmniejszych stadach w największym stopniu zmniejszyła się również liczba utrzymywanego bydła. Największy ubytek zwierząt nastąpił w 2018 roku względem 2017 roku.

Spadek produkcji w grupie gospodarstw najmniejszych związany jest z ich wynikami finansowymi. Gospodarstwa w polu obserwacji FADN, specjalizujące się w produkcji zwierząt trawożernych (obejmujące produkcję żywca wołowego i cielęcego) na tle innych typów rolniczych gospodarstw rolnych charakteryzują się istotnie mniejszą dochodowością. Najgorsze wyniki finansowe odnotowywały właśnie gospodarstwa utrzymujące najmniejsze stada zwierząt, tj. posiadające do 20 sztuk bydła.

Obserwowany jest proces koncentracji bydła w większych stadach jako efekt postępującej specjalizacji, co ma pozytywny wpływ na konkurencyjność sektora. Jednak z punktu widzenia gospodarki nawozowej i kształtowania się bilansu materii organicznej w glebie, ubytek liczby gospodarstw z bydłem jest zjawiskiem niekorzystnym. Gospodarstwa dysponujące nawozami naturalnymi pochodzenia zwierzęcego są w stanie w większym stopniu zapewnić odpowiednie

nawożenie organiczne, co sprzyja utrzymaniu żyzności gleby poprzez zachowanie poziomu próchnicy i zdolności gleby do absorpcji wody i mniejszą podatność na niekorzystne warunki pogodowe.

W Polsce obserwuje się także dynamiczne zmiany w strukturze wykorzystania trwałych użytków zielonych. W okresie 2017-2021 we wnioskach o przyznanie płatności nastąpił wzrost udziału powierzchni łąk i pastwisk deklarowanych przez osoby nieposiadające zwierząt w całkowitej powierzchni TUZ z około 41% do około 50%. Zjawisko to jest niekorzystne nie tylko ze względu na niepełne wykorzystanie krajowych zasobów do produkcji, lecz także z punktu widzenia środowiskowego.

W latach 2023-2027 uwarunkowania rynkowe w hodowli bydła będą obarczone bardzo dużym ryzykiem. Podstawowymi źródłami ryzyka produkcyjnego i handlowego będą skutki inwazji Rosji na Ukrainę, wzrost cen zbóż i pasz oraz wzrost cen paliwa i energii elektrycznej.

Zaplanowane interwencje w sektorze chowu bydła (w szczególności wsparcie dochodów związane z produkcją do młodego bydła, wsparcie dochodów związane z produkcją do krów) powinny przyczynić się do utrzymania produkcji, szczególnie w mniejszych gospodarstwach, a także poprawić warunki produkcji w celu ograniczenia presji na środowisko i klimat. Interwencje te są spójne i wzajemnie się uzupełniają, gdyż realizują zarówno cele gospodarcze, środowiskowe, jak i społeczne polityki rolnej. Zrównoważony chów bydła jest istotnym elementem ekosystemów, np. wypas zwierząt jest bardzo istotny dla wzrostu ilości biomasy, urozmaicenia i wzbogacenia składu gatunkowego, odtwarzania się zbiorowisk roślinnych oraz dla zachowania ciągłości układów troficznych. Wykazuje również duży potencjał gospodarowania w obiegu zamkniętym, gdyż gospodarstwa rolne wykorzystują własne pasze, a chów bydła determinuje możliwość stosowania nawożenia organicznego, które zwiększa zasobność gleby w próchnicę (zwiększa zasoby węgla organicznego), poprawia pojemność wodną gleby i tym samym jest ważnym elementem działań adaptacyjnych i mitygacyjnych związanych ze zmianami klimatu.

Powyżej przedstawione uwarunkowania skłoniły Polskę do zaproponowania wsparcia związanego z produkcją w sektorze bydła (płatność do krów oraz płatność do młodego bydła), ukierunkowanego na małe stada. Jednocześnie stosowane będą płatności związane do powierzchni upraw roślin wysokobiałkowych wykorzystywanych w chowie bydła (płatność do roślin strączkowych na ziarno i płatność do roślin pastewnych), co przyczyni się do zapewnienia dodatkowych źródeł białka paszowego z krajowych źródeł przy jednoczesnym uwzględnieniu korzystnego wpływu tych upraw na środowisko.

### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

Potrzeby zdiagnozowane dla sektora bydła są istotne również z punktu widzenia pozostałych kierunków produkcji i zrównoważonego wykorzystania zasobów rolnictwa w skali kraju. Z tego względu, w PS WPR zaproponowano szereg interwencji odpowiadających na te potrzeby. W praktyce oznacza to, że właściciele gospodarstw rolnych prowadzących produkcję w wybranym sektorze, otrzymać mogą wsparcie, które w sposób pośredni będzie miało wpływ na utrzymanie i rozwój produkcji, w tym dobrostan zwierząt oraz poziom zrównoważenia środowiskowego. Dodatkowo interwencje te będą miały wpływ na stabilizację dochodów rolników. W szczególności płatność do krów oraz płatność do młodego bydła przyczynią się do zmniejszenia różnic w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych.

Do realizacji potrzeb wskazanych dla sektora bydła przyczyniać się będą też interwencje:

- Podstawowe wsparcie dochodów;
- Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów;
- Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników.

Komplementarne interwencje przewidziano również w II filarze WPR, przykładowo:

- ochrona zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie – po części jako kontynuacja obecnie realizowanego Pakietu 7. Ochrona zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie, w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020,
- interwencje inwestycyjne (dotacje i instrumenty finansowe) poprawiające konkurencyjność (np. w zakresie operacji dot. rolnictwa precyzyjnego w produkcji zwierzęcej), ale także przyczyniające się do poprawy dobrostanu bydła (wybiegi, wyposażenie pastwisk) oraz ograniczenia presji na środowisko i klimat.

Przewiduje się, że interwencje te wzmocnią pozytywny efekt wsparcia związanego z produkcją do młodego bydła oraz krów, zarówno w wymiarze ekonomicznym poprzez zwiększenie konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz wzmocnienie ich pozycji w łańcuchu dostaw, jak i w wymiarze środowiskowym poprzez przeciwdziałanie wycofywaniu się z chowu bydła gospodarstw oraz nadmiernej koncentracji pogłowia.

Ważnym rozwiązaniem wspierającym ten sektor będą ekoschemat Rolnictwo węglowe w obszarze: Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt oraz ekoschemat Dobrostan zwierząt. Także wsparcie w ramach interwencji Rolnictwo ekologiczne, zwłaszcza w zakresie wsparcia do upraw paszowych na gruntach ornych, do TUZ i w ramach premii za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą może wpływać na poprawę wyników gospodarczych i środowiskowych w sektorze bydła.

Wsparcie w sektorze bydła możliwe jest również poprzez inwestycje w zakresie rolniczego handlu detalicznego. Jednocześnie możliwe jest inwestowanie w bazę przetwórczą i wprowadzanie do obrotu dla sektora także przez grupy, organizacje i zrzeszenia organizacji producentów bydła mięsnego, co będzie się przekładać na poprawę pozycji producentów bydła mięsnego w łańcuchu wartości. Młodzi producenci mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa.

Realizacja specyficznych potrzeb w produkcji bydła wspierana jest także w ramach płatności dla gospodarstw położonych na obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW). W ramach ONW typ górski oraz ONW typ specyficzny gospodarstwa rolne posiadające minimalną obsadę zwierząt będą otrzymywały wyższą rekompensatę. Ma to szczególne znaczenie w małych gospodarstwach rolnych (przeważających na obszarach górskich i podgórskich), gdzie wobec małej skali produkcji i wysokich kosztów jednostkowych trudniej jest zapewnić opłacalność produkcji zwierzęcej. Szansą dla sektora produkcji bydła mięsnego jest także możliwość udziału we wsparciu

w ramach systemów jakości żywności oraz udziału we wsparciu dla zorganizowanych form współpracy rolników – taką pomoc oferuje PS WPR. Właściciele gospodarstw produkujących w sektorze bydła mogą korzystać także z katalogu działań towarzyszących ukierunkowanych na podnoszenie wiedzy (doradztwo i szkolenia), a także promujących współpracę pomiędzy sektorem praktyki i nauki w sektorze rolnym, przyczyniające się do wdrożenia innowacji.

Do poprawy kondycji finansowej gospodarstw funkcjonujących w tym sektorze będą się także przyczyniać krajowe instrumenty finansowe (*m. in. kredyty niskooprocentowane dla gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą*).

## **II. Owce i Kozy**

- **Owce**

Branża owczarska ma marginalny udział w globalnej i towarowej produkcji rolnictwa w Polsce. W 2020 r. wartość produkcji owiec stanowiła 0,02% wartości produkcji globalnej i towarowej rolnictwa. Z owiec oprócz mięsa pozyskuje się też mleko i wełnę, a więc obok eksportu jagniąt rzeźnych owce zapewniają również rozwój rynku tradycyjnych i regionalnych produktów żywnościowych, a także rozwój turystyki kulturowej, edukacyjnej i agroturystyki. Baranina należy do najdroższych rodzajów mięsa, a sery - oscypek i bryndza podhalańska uzyskały status chronionych produktów regionalnych. Naturalny wypas to sposób na zapewnienie bioróżnorodności, zwłaszcza na obszarach górskich, i efektywne wykorzystanie TUZ, a także na zapewnienie dochodów rolnikom.

Chów owiec charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. W 2016 r. owczarstwem zajmowało się 9,5 tys. gospodarstw rolnych, a w 2021 r. – 7,4 tys. gospodarstw. Jedynie 17% gospodarstw utrzymuje więcej niż 50 sztuk zwierząt. W województwach małopolskim, podlaskim i wielkopolskim znajduje się łącznie ok. 46% pogłowia. Produkcja żywca baraniego od 2014 r. wahała się od 2,8 tys. ton do 4,0 tys. ton. Polska jest eksporterem netto baraniny, ale okresowo traci ten status.

W sektorze owczarskim od wielu lat występuje regres. W ciągu ostatnich 30 lat pogłowie owiec spadło siedemnastokrotnie i w roku 2020 wynosiło około 278 tys. sztuk. Tempo spadku zostało wprawdzie spowolnione po wprowadzeniu najpierw regionalnego wsparcia specjalnego do matek w 2010 r., a następnie w 2015 r. – w całym kraju – płatności związanej z produkcją do owiec. W latach 2018-2020 nastąpiło jednak dalsze zmniejszenie zarówno łącznej liczby owiec, jak i maciorek. Gospodarstwa utrzymujące owce odnotowują ujemny dochód, niezależnie od wielkości stada. Na tej podstawie przewiduje się dalsze ograniczanie pogłowia tych zwierząt.

Wsparcie do owiec będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji rolnej w gospodarstwach utrzymujących owce. Przyczyni się ono do zapewnienia stabilności dochodów rolników i poprawy ich konkurencyjności oraz do utrzymania produkcji w tym sektorze. Zmniejszy również różnice w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych.

Interwencje zaplanowane w sektorze owiec są spójne i wzajemnie się uzupełniają. Realizują cele: gospodarcze, środowiskowe i społeczne polityki rolnej. Chów owiec jest zrównoważony środowiskowo i ważny dla kondycji ekosystemów, a także istotny kulturowo. Wsparcie związane z produkcją uzyskają stada większe i bardziej rozwojowe.

- **Kozy**

W Polsce chów kóz ma nikły udział w krajowej produkcji zwierzęcej. W latach 2014-2020 pogłowie zmniejszyło się z 58 tys. szt. do 46 tys. szt. Od 2015 roku nastąpiło zahamowanie spadku i niewielki wzrost pogłowia kóz, m.in. w wyniku wprowadzenia płatności związanej do tego gatunku zwierząt. Tak niskie pogłowie wynika z niskiej opłacalności chowu i małego popytu na wyroby z mleka koziego oraz rozproszonego rynku zbytu. Produkty kozie są postrzegane jako produkty dietetyczne i zdrowotne, a kozy są wykorzystywane także jako atrakcja w gospodarstwach agroturystycznych. W Polsce przeważa ekologiczny chów, w którym zwierzęta żywi się paszami pozyskanymi ekologicznymi metodami.

Chów i hodowla kóz mają długą tradycję w Polsce, utrzymują wielofunkcyjność gospodarstw oraz wspierają lokalną produkcję wyrobów regionalnych i tradycyjnych (serów, mięsa). Stanowi to znaczne wsparcie dla rozwoju lokalnej turystyki czy rzemiosła, stymulujących gospodarkę regionu. Mleko kozie i jego przetwory (np. sery) stanowią uzupełnienie podaży na rynku mleczarskim i są istotnym elementem diet.

Chów kóz jest także związany z użytkowaniem trwałych użytków zielonych, służy ich konserwacji i zrównoważonemu wykorzystaniu. Odgrywa istotną rolę w ochronie środowiska naturalnego, między innymi poprzez utrzymywanie najmniej żyznych obszarów oraz zachowanie krajobrazu i ochronę wrażliwych ekosystemów. Spadek pogłowia kóz wpływa na pogorszenie warunków naturalnych na halach górskich i trudno dostępnych pastwiskach.

Wsparcie do sektora kóz będzie wspierać dochodowość tej produkcji i będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności w gospodarstwach utrzymujących kozy. Przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów rolników i poprawi ich konkurencyjność oraz w efekcie, przyczyni się do utrzymania produkcji w tym sektorze. Zmniejszy również różnice w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych.

Zaproponowane interwencje są spójne i wzajemnie się uzupełniają. Realizują cele gospodarcze, cele środowiskowe i cele społeczne polityki rolnej. Chów kóz jest zrównoważony środowiskowo i ważny dla kondycji ekosystemów, szczególnie tych gorszej jakości. Chów kóz wykazuje rozdrobnioną strukturę, ale część gospodarstw rolnych zaangażowanych w ten rodzaj produkcji będzie dążyła do specjalizacji i zwiększenia skali chowu. Wsparcie związane z produkcją będzie promowało większe stada.

#### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

Do realizacji potrzeb wskazanych dla sektora owiec i kóz przyczyniać się będą także interwencje:

- Podstawowe wsparcie dochodów;
- Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów;
- Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników.

Ze względu na małą intensywność produkcji sektory owiec i kóz będą objęte ekoschematem Rolnictwo węgłowe w obszarze Ekstensywne użytkowanie Tuz z obsadą zwierząt. Z kolei wsparcie poprzez ekoschemat - Dobrostan zwierząt daje możliwość poprawy utrzymania zwierząt przez zwiększenie powierzchni bytowej czy wybiegów, co wpłynie na poprawę wyników gospodarczych i środowiskowych.

Wsparcie sektorów owiec i kóz przewidziano również w II filarze WPR, przykładowo: wsparcie w ramach interwencji Rolnictwo ekologiczne, zwłaszcza w zakresie wsparcia do upraw paszowych na gruntach ornych, do Tuz i w ramach premii za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą może wpłynąć na poprawę wyników gospodarczych i środowiskowych obu ww. sektorów, a także ochrona zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie – po części jako kontynuacja obecnie realizowanego Pakietu 7. Ochrona zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie, w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020. Wyzwania stojące przed sektorami owiec i kóz mogą być realizowane komplementarnie także poprzez interwencje inwestycyjne poprawiające konkurencyjność (np. inwestycje w operacje dotyczące rolnictwa precyzyjnego w produkcji zwierzęcej). Wsparcie w sektorach możliwe jest również poprzez wsparcie rozwoju małych gospodarstw, współpracy w łańcuchach wartości, czy wsparcie uczestnictwa w systemach jakości. Jednocześnie możliwe jest inwestowanie w bazę przetwórczą dla sektora także przez grupy, organizacje i zrzeszenia organizacji producentów, co będzie się przekładać na poprawę pozycji producentów w łańcuchu wartości.

Młodzi producenci mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa.

Realizacja specyficznych potrzeb w produkcji owiec i kóz wspierana jest także przez płatności dla gospodarstw położonych na obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW).

Producenci mogą korzystać także z katalogu działań towarzyszących, ukierunkowanych na podnoszenie wiedzy (doradztwo i szkolenia), a także promujących współpracę pomiędzy sektorem praktyki i nauki w sektorze rolnym, przyczyniających się do wdrożenia innowacji.

Uzupełniając producenci mogą skorzystać z krajowych instrumentów finansowych (m. in. kredyty niskooprocentowane dla gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą czy kredyty obrotowe), co poprawi warunki prowadzenia produkcji w sektorze.

### **III. Trzoda chlewna**

Produkcja mięsa wieprzowego ma strategiczne znaczenie w krajowym sektorze rolno-żywnościowym. Trzoda chlewna ma duży udział w globalnej i towarowej produkcji rolniczej, który w 2020 r. wyniósł odpowiednio 10,6% i 13,7%. Większy udział wykazywała jedynie produkcja mleka i drobiu. Społeczne znaczenie branży wynika z faktu, że chów świń stanowi podstawowe źródło dochodów ok. 80 tys. gospodarstw rolnych w Polsce. Produkcja żywca wieprzowego cechuje się rozdrobnioną strukturą podmiotową, gdyż 83% gospodarstw rolnych utrzymywało nie więcej niż 100 szt. zwierząt. Struktura pogłowa świń jest bardziej skoncentrowana, gdyż tylko 14% całkowitej liczby świń utrzymywano w grupie podmiotów o małej skali chowu. Dużo miejsc pracy tworzy również przemysł mięsny i handel.

W latach 2014-2020 pogłowie trzody chlewnej wahało się w granicach od 10,8 mln szt. (w 2016 r. i 2019 r.) do 11,8 mln szt. (w 2014 r. i 2018 r.). W grudniu 2021 r. pogłowie to wynosiło 10,24 mln szt. i było o 12,7% mniejsze niż w analogicznym okresie 2020 r., a w stosunku do 2019 r. o 8,9%, przy czym największa redukcja nastąpiła w przypadku loch na chów i wynosiła odpowiednio 19,8% i 13,6% (Biuletyn Statystyczny 3/2022). IERiGŻ-PIB przewiduje dalszy spadek pogłowia świń o około 15%. Te tendencje są nie tylko skutkiem rozprzestrzeniania się ASF, ale przede wszystkim reakcją producentów na pogorszenie się opłacalności chowu świń trwające od połowy 2020 roku, co jest m.in. konsekwencją wzrostu kosztów produkcji żywca wieprzowego. Koszty produkcji żywca wieprzowego ogółem, podobnie jak i koszty bezpośrednie były w 2021 r. o ok. 10% wyższe niż w 2020 r. Szacowany wzrost kosztów ogółem produkcji tuczników w 2022 r. w stosunku do 2021 r. wyniesie ok. 11%, a kosztów bezpośrednich o ok. 21%. Chów trzody chlewnej jest skoncentrowany w regionach środkowej i północnej Polski. W województwach wielkopolskim, mazowieckim, kujawsko-pomorskim, łódzkim i pomorskim jest utrzymywane ok. 75% pogłowia. Wahaniami produkcji żywca wieprzowego są relatywnie małe, gdyż o produkcji decydują także importowane prosięta i warchlaki. W latach 2014-2020 produkcja żywca wieprzowego wzrosła o 3,5% (z 2 311 do 2 394 tys. ton wagi żywej).

W latach 2023-2027 uwarunkowania rynkowe w chowie trzody chlewnej będą obarczone bardzo dużym ryzykiem. Podstawowymi źródłami ryzyka produkcyjnego i handlowego będą skutki inwazji Rosji na Ukrainę oraz wzrost cen zbóż i pasz. Koszty chowu świń w Polsce są uwarunkowane głównie cenami pasz. Wyższe ceny zbóż i innych pasz, a także importowanych prosiąt podniosą koszty produkcji i spowodują, że w najbliższych latach tendencja spadkowa w pogłowie trzody chlewnej się utrzyma, a może nawet ulec wzmocnieniu (nawet do 20%). Zachodzące procesy rynkowe i specjalizacja gospodarstw będzie zapewne prowadzić do rezygnowania z chowu świń głównie przez gospodarstwa o małej skali chowu, co może przełożyć się na spadek sprzedaży bezpośredniej i samozaopatrzenia.

Prognozuje się, że produkcja żywca wieprzowego będzie mniejsza, a spadek wyniesie 5-10% (tj. o 2,1-2,3 mln t wagi żywej). W produkcji wystąpią również charakterystyczne wahania koniunkturalne determinowane „cyklem świńskim”. W rezultacie wzrosną ceny detaliczne mięsa wieprzowego, co w połączeniu z przewidywanymi silnymi impulsami inflacyjnymi będzie ograniczać popyt na mięso, zarówno wewnętrzny, jak zewnętrzny.

Import netto mięsa wieprzowego będzie zależał od popytu wewnętrznego. Kryzys gospodarczy i humanitarny, mniejsza siła nabywcza dochodów w warunkach inflacji oraz inne zagrożenia społeczne nie będą sprzyjały wzrostowi spożycia, a wręcz odwrotnie będą je ograniczać. Spożycie wieprzowiny może zmniejszyć się do średniego poziomu 35-38 kg/mieszkańca, ale biorąc pod uwagę liczbę uchodźców wojennych bilansowa konsumpcja w kraju może być nieznacznie mniejsza niż obecnie.

### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

W ramach Planu nie przewidziano wsparcia dedykowanego dla producentów trzody chlewnej. Zaplanowano natomiast wsparcie, z którego mogą korzystać producenci trzody chlewnej w przypadku spełnienia wymogów danego instrumentu. W szczególności jest to wsparcie na:

- inwestycje mające na celu (i) zwiększenie konkurencyjności gospodarstw rolnych poprzez operacje rolnictwa precyzyjnego w produkcji zwierzęcej, w tym produkcji trzody chlewnej, z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, również tych



ograniczających wpływ rolnictwa na środowisko, energooszczędnych czy niskoemisyjnych, (ii) wzmocnienie ich pozycji w łańcuchu dostaw, (iii) ułatwienie dostosowywania gospodarstw do wyzwań środowiskowo-klimatycznych (np. w zakresie gospodarowania nawozami naturalnymi, produkcji energii z OZE), (iv) zapobieganie rozprzestrzenianiu się ASF, (v) inwestycje dobrostanowe.

- zwiększenie stopnia zorganizowania poprzez uczestnictwo w grupach producentów rolnych, umożliwiające wzmocnienie pozycji producentów trzody chlewnej w łańcuchach dostaw, co ma szczególne znaczenie w sytuacji rozdrobionej skali chowu,
- ochronę zachowania zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie (interwencja II filara WPR), chów ekologiczny, RHD, przetwórstwo.

Młodzi producenci mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczęcie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa.

Na kondycję gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną wpływ ma również wsparcie w formie płatności do roślin wysokobiałkowych, które przyczyni się do zapewnienia źródeł krajowego białka paszowego i korzystnie wpłynie na jakość gleby oraz środowisko, a także płatności bezpośrednie o charakterze powszechnym (podstawowe wsparcie dochodów, uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów, uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników), pozwalające na poprawę dochodowości w gospodarstwach.

Wsparcie do świń realizowane będzie również poprzez ekoschemat - Dobrostan zwierząt, co wpłynie na poprawę wyników gospodarczych gospodarstw. Także wsparcie w ramach Interwencji Rolnictwo ekologiczne, zwłaszcza w zakresie wsparcia do upraw paszowych na gruntach ornych i w ramach premii za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą może wpłynąć na poprawę wyników gospodarczych i środowiskowych w sektorze świń.

#### **IV. Pszczoły**

Pszczelarstwo jest branżą, która łączy cechy produkcyjne rolnictwa oraz pełni ważną rolę środowiskową i stanowi element życia społecznego. Podstawowym celem pszczelarstwa jest pozyskiwanie miodu i produktów pochodnych (np. wosk) oraz zapylenie roślin (ponad 80% gatunków roślin wymaga zapylenia przez owady). Wartość zapyłającej pracy pszczół w rolnictwie UE jest szacowana na ok. 22 mld EUR, z tego w Polsce na ok. 1,5 mld EUR. Pszczelarstwo pełni także ważną funkcję społeczną integrującą pszczelarzy w ruchu amatorskim, umożliwiającą interakcje społeczne, a także utożsamiane jest z dbałością o środowisko naturalne.

W 2020 r. pszczelarstwem w Polsce zajmowało się 82,1 tys. osób, które posiadały 1,8 mln rodzin pszczelich. W latach 2014-2020 liczba pszczelarzy zwiększyła się o 10,5%, przy 27,4% wzroście liczby rodzin. Obserwuje się systematyczny wzrost zainteresowania chowem pszczół, ale zakładane są przede wszystkim małe pasieki, składające się z maksimum 20 rodzin pszczelich (wzrost o 45%). Łącznie 92% pszczelarzy posiadało w 2020 r. nie więcej niż 50 rodzin pszczelich, a odsetek osób utrzymujących ponad 150 rodzin (poziom przy którym pasieki uznaje się w Polsce za zawodowe) był minimalny (0,4%). Produkcja miodu charakteryzuje się dużą zmiennością, co jest determinowane warunkami pogodowymi w trakcie sezonu pszczelarskiego i zimowania oraz okresowo nasilającymi się problemami z chorobami

i zatruciami pszczół prowadzącymi do masowego wymierania. W latach 2014-2020 produkcja miodu wahała się od 12,7 tys. ton (2020 r.) do 24,3 tys. ton (2016 r.), przy jednorocznych zmianach przekraczających 50%. Brak przewidywalności odnośnie do zbiorów wpływa na dużą niepewność prowadzenia działalności pasiecznej.

Pszczelarstwo należy zaliczyć do branż o dużym stopniu integracji poziomej (do organizacji zrzeszających należało 61,4 % pszczelarzy w 2020 r.) i niskiej integracji pionowej. Kanały dystrybucji produktów pszczelich koncentrują się na sprzedaży bezpośredniej, w tym poprzez sklepy internetowe. Więksi producenci prowadzą dystrybucję produktów poprzez hurtownie i sklepy lub sprzedają wyroby do punktów skupu zlokalizowanych przy zakładach przetwórstwa lub firmach handlowych. Część pszczelarzy jest skupiona w spółdzielniach, które prowadzą przetwórstwo i dystrybucję produktów. W 2020 r. udział sprzedaży bezpośredniej i detalicznej w sprzedaży ogółem miodu wyniósł 89,2%.

W latach 2023-2027 uwarunkowania rynkowe i środowiskowe prowadzenia działalności pszczelarskiej nadal będą charakteryzowały się dużą zmiennością. Rosnące koszty produkcji, w tym koszty pracy, transportu i koszt zakupu pokarmu dla pszczół, mogą w najbliższych latach osłabić wysoką dynamikę wzrostu zarówno liczby osób rozpoczynających ten rodzaj działalności, jak i liczby rodzin pszczelich w funkcjonujących pasiekach. Jednocześnie należy oczekiwać dużego popytu na miód. Konieczne jest wieloaspektowe wspieranie rozwoju branży, zarówno ze względu na rosnące znaczenie działań w zakresie utrzymania bioróżnorodności i zdrowia człowieka oraz fakt, że dla wielu pszczelarzy działalność ta stanowi dywersyfikację działalności lub główne źródło utrzymania.

Polska planuje wsparcie w formie interwencji sektorowych, które umożliwią zapewnienie dalszego rozwoju pszczelarstwa w Polsce. Proponuje się interwencje, które należy traktować jako jeden plan interwencyjny dla sektora: inwestycje w sprzęt pszczelarski oraz środki transportu, pozyskiwanie produktów pszczelich oraz do prowadzenia gospodarki wędrowniej, dofinansowanie zakupu wyselekcjonowanych matek pszczelich, działania służące poprawie relacji pomiędzy rolnikiem a pszczelarzem, wsparcie zwalczania chorób i pasożytów pszczół, wsparcie ośrodków i programów naukowo-badawczych, ułatwianie wprowadzania produktów na rynek, poprawę jakości produktów. Oczekiwany efekt tych działań powinna być poprawa pozycji producentów produktów pszczelich w łańcuchu wartości i wzrost rentowności.

### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

Potrzeby zdiagnozowane dla sektora pszczelarstwa są ważne także ze względu na znaczenie zapylaczy dla innych sektorów produkcji rolnej. W PS WPR zaproponowano interwencje umożliwiające dalsze utrzymanie produkcji i rozwój sektora pszczelarstwa, poprzez:

- interwencje sektorowe
- interwencja Rolnictwo ekologiczne,
- Płatności do produkcji integrowanej,
- Płatności dla obszarów z roślinami miododajnymi,
- Płatności na rzecz łąk kwietnych (II filar).

Jednocześnie wsparcie inwestycji w obszarach nieobjętych pomocą sektorową, zwiększających konkurencyjność gospodarstw (w formie dotacji lub płatności ryczałtowej) oraz wsparcie przetwórstwa (szczególnie na poziomie gospodarstwa) będą sprzyjać zapewnieniu stabilizacji dochodów i utrzymaniu produkcji pszczelarskiej w Polsce. Uzupełniając w celu zwiększenia

innowacyjności sektora wsparcie jest oferowane w ramach interwencji Wsparcie grup operacyjnych EPI. Do sektora pszczelarskiego została skierowana również pomoc krajowa o charakterze de minimis, zapewniająca wielokierunkową i komplementarną pomoc, odpowiednio zaadresowaną, szczególnie do mniejszych gospodarstw. Jednocześnie młodzi producenci mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa.

## **V. Drób**

Produkcja drobiarska, zwłaszcza mięsa drobiowego ma strategiczne znaczenie w krajowym sektorze rolno-żywnościowym – po mleku ma ona największy udział w globalnej i towarowej produkcji rolniczej, który w 2020 r. wynosił odpowiednio 10,9 i 13,9%. Dodatkowo, w przypadku produkcji jaj udziały te wynosiły odpowiednio 5,0 i 5,8%. Ten sektor ma duże znaczenie nie tylko ze względu na jego znaczny udział w strukturze produkcji, ale również z uwagi na udział eksportu mięsa drobiowego i jaj konsumpcyjnych w łącznej produkcji tych artykułów, który w 2020 roku wynosił odpowiednio 46,9 i 34,7% wolumenu produkcji.

W latach 2014-2020 produkcja mięsa drobiowego w Polsce wzrosła z 2 190 do 3 187 tys. ton, tj. o 45,5%. Według wstępnych wyników GUS w 2021 roku wytworzono 3 478 tys. ton mięsa drobiowego w wadze żywej, co uwzględniając wydajność rzeźną drobiu daje 2 956 tys. ton mięsa drobiowego, tj. o 7,2% mniej niż w 2020 roku. Był to pierwszy spadek produkcji od ponad 20 lat, w dodatku dość znaczący. Uboje ze skupu dominują (ok. 87-88%) w produkcji mięsa drobiowego, a warunki pandemii spowodowały wzrost tego udziału do ponad 93%. Z prognoz IERiGŻ PIB wynika, że produkcja drobiu w 2022 roku utrzyma się na poziomie zbliżonym do roku poprzedniego i wyniesie w wadze żywej 3 470 tys. ton, a mięsa 2 950 tys. ton. Ta tendencja jest wynikiem przede wszystkim zaznaczającego się od połowy 2020 roku systematycznego spadku, relatywnie wysokiej, w latach wcześniejszych, opłacalności produkcji (wg. FADN średnio ok. 149% w 2019 r.). Zmniejszanie się opłacalności było konsekwencją perturbacji rynkowych spowodowanych koronawirusem, a głównie wzrostem cen pasz i tym samym wzrostem kosztów produkcji, w których pasze generują większość (ok. 2/3) kosztów wytwarzania. Koszty produkcji żywca brojlerów w 2021 roku były o 23,5% wyższe niż w 2019 roku. Pogarszające się relacje cen mieszanek stosowanych w produkcji mięsa drobiowego do cen skupu żywca wskazują na dalszy wzrost kosztów produkcji i spadek opłacalności.

W latach 2016-2020 produkcja jaj konsumpcyjnych wahała się w granicach od 505 tys. ton (w 2016 r.) do 572 tys. ton (w 2019 r.). W 2021 r. produkcja jaj wyniosła 500 tys. ton (szacunek IERiGŻ PIB) i była niższa o 9,7% w stosunku do 2020 r., a w porównaniu do 2019 r. - o 12,6%. Prognozowana przez IERiGŻ PIB produkcja jaj konsumpcyjnych w 2022 r. utrzyma się na poziomie nieco niższym niż 2021 r. Czynniki warunkujące ten spadek są zbieżne z uwarunkowaniami kształtującymi trendy w produkcji żywca drobiowego. Przy czym spadek opłacalności produkcji jaj zaznaczył się wcześniej i jest głębszy. Aktualnie cena sprzedaży jaj konsumpcyjnych jest zbliżona do kosztów ich produkcji. Oznacza to, że produkcja jaj staje się coraz bardziej nieopłacalna.

Produkcja drobiarska jest silnie spolaryzowana, koncentruje się wokół dużych aglomeracji miejskich (chów fermowy) oraz na terenach o dużej gęstości zaludnienia obszarów wiejskich (chów gospodarski), tj. w centrum i na południu Polski. W ujęciu wojewódzkim najwięcej

drobiu, w którym dominuje (86,7%) drób kurzy, utrzymywane jest w województwie mazowieckim i wielkopolskim, gdzie według wstępnych wyników PSR2020 znajdowało się 42,5% łącznego pogłowia drobiu ogółem, jak i drobiu kurzego.

W latach 2023-2027 uwarunkowania rynkowe w produkcji drobiu będą obarczone dużym ryzykiem. Podstawowymi źródłami ryzyka produkcyjnego i handlowego będą skutki inwazji Rosji na Ukrainę oraz zmiany regulacji dotyczących ograniczenia stosowania nawozów sztucznych, co może przełożyć się na ceny zbóż i pozostałych składników stosowanych mieszanek dla drobiu oraz regulacje dotyczące dobrostanu zwierząt i ochrony środowiska naturalnego. Koszty chowu drobiu w Polsce są uwarunkowane głównie cenami pasz, których podstawę stanowią zboża, uzupełnione o dodatki wysokobiałkowe. Wyższe ceny zbóż bezpośrednio przekładają się na wzrost kosztów i spadek opłacalność produkcji.

Zachodzące procesy rynkowe będą zapewne prowadzić do rezygnowania z chowu drobiu o małej skali produkcji, co może przełożyć się na spadek sprzedaży bezpośredniej. Można spodziewać się również ograniczenia chowu fermowego. Jednocześnie utrzyma się, a nawet wzrośnie chów na samozaopatrzenie. Te tendencje będą miały również wpływ na gospodarkę nawozową i kształtowanie się bilansu próchnicy w glebie oraz środowisko, a wielkość i charakter oddziaływania będą uwarunkowane skalą chowu. Negatywne w przypadku chowu fermowego, obojętne lub dodatnie, gdy koncentracja pogłowia drobiu nie przekroczy normy środowiskowej i drób hodowany jest w systemie zagrodowym lub ekologicznym.

W sytuacji występującej aktualnie nadprodukcji sektora drobiowego, zwłaszcza mięsa w UE, jego eksport będzie zależał od możliwości sprzedaży na rynkach poza UE oraz od popytu wewnętrznego. Kryzys gospodarczy i humanitarny, mniejsza siła nabywcza dochodów w warunkach inflacji oraz inne zagrożenia społeczne nie będą sprzyjały wzrostowi spożycia, a wręcz odwrotnie mogą je ograniczać. Już w 2021 roku zaznaczyły się takie tendencje, w których spożycie mięsa drobiowego na 1 mieszkańca było w stosunku do roku poprzedniego o 2,4% niższe i wynosiło 28,5 kg, a prognozowane przez IERiGŻ PIB w 2022 r. będzie kształtowało się na poziomie 28 kg. Nadal drób pozostaje najtańszym mięsem.

### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

W latach 2014-2020, jak i w okresie przejściowym, w chowie drobiu nie było dopłat do produkcji sektorowej. Również w Planie Strategicznym WPR na lata 2023-2027 nie przewidziano takiego wsparcia dla tego rodzaju produkcji rolnej. Zabezpieczono natomiast wsparcie, które dotyczy:

- inwestycji mających na celu (i) zwiększenie konkurencyjności gospodarstw rolnych poprzez budowę lub modernizację budynków służących produkcji zwierzęcej drobiu ekologicznego, (ii) wzmocnienie pozycji gospodarstw w łańcuchu dostaw, (iii) ułatwienie dostosowywania gospodarstw do wyzwań środowiskowo-klimatycznych (np. w zakresie gospodarowania nawozami naturalnymi, produkcji energii z OZE),
- roślin wysokobiałkowych, co przyczyni się do zapewnienia źródeł krajowego białka paszowego i korzystnie wpłynie na jakość gleby oraz środowisko.
- poprawy dochodów (płatności bezpośrednie);
- Młodzi producenci mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa.

Wsparcie do drobiu (kur niosek, kurcząt brojlerów i indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa) realizowane będzie również poprzez ekoschemat - Dobrostan zwierząt, co wpłynie na poprawę wyników gospodarczych gospodarstw. Także wsparcie w ramach interwencji Rolnictwo ekologiczne, zwłaszcza w zakresie wsparcia do upraw paszowych na gruntach ornych i w ramach premii za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą, może wpłynąć na poprawę wyników gospodarczych i środowiskowych w sektorze drobiu.

## **VI. Buraki cukrowe**

Uprawa buraków cukrowych ma duże znaczenie gospodarcze. Charakteryzuje się największą produktywnością biomasy z jednostki powierzchni, a produkty uboczne są wykorzystywane na cele paszowe i energetyczne. Przemysł cukrowniczy jest działem strategicznym w Polsce, gdyż cukier jest podstawowym środkiem słodzącym. Społeczne znaczenie branży wynika z faktu, że uprawa buraków cukrowych stanowi źródło dochodów 27 tys. plantatorów, a przemysł cukrowniczy i przedsiębiorstwa usługowe tworzą miejsca pracy. Uprawa buraków cukrowych jest elementem zrównoważonego rolnictwa, gdyż burak cukrowy (roślina okopowa) jest ważną rośliną w dywersyfikacji upraw, przez co zwiększa bioróżnorodność. Lepsze zmianowanie i większa dywersyfikacja upraw to cele, które są spójne z promowaniem praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska.

W latach 2014-2020, po liberalizacji regulacji na rynku cukru, areal uprawy buraków cukrowych zwiększył się w Polsce o 26,7%, tj. do 251 tys. ha. Poprzez zwiększenie skali produkcji oraz dążenie do ograniczenia kosztów plantatorzy rywalizowali o zachowanie udziału w rynku. Produkcja buraków jest jednak nadal rozdrobniona i mniej konkurencyjna niż w innych państwach europejskich, a liczba plantatorów spada. Od 2013 r. widoczny był spadkowy trend cen skupu buraków cukrowych. W kolejnych latach ceny skupu zależą będą od sytuacji gospodarczej na świecie i koniunktury na rynku cukru. . Dochodowość uprawy pogarszają niekorzystne zmiany klimatyczne, gdyż buraki są wrażliwe na suszę.

Obserwowany od początku 2022 r. duży wzrost kosztów produkcji powoduje, że plantatorzy mają coraz większy problem ze zbilansowaniem wydatków z planowanymi przychodami. Z drugiej strony, wysokie ceny płodów w sektorach mogących stanowić alternatywę dla buraków cukrowych: m.in. zbóż i rzepaku, skłaniają plantatorów do podejmowania decyzji o rezygnacji z uprawy buraków cukrowych. Według Krajowego Związku Plantatorów Buraka Cukrowego szacuje się, że w Polsce w 2022 r. spadek powierzchni uprawy buraków cukrowych wyniesie ok. 10% r/r, spada też liczba plantatorów. Dodatkowo nie przewiduje się wzrostu eksportu cukru.

Wsparcie do sektora buraków wpłynie na wzrost dochodowości tej produkcji i będzie przeciwdziałać spadkowi opłacalności produkcji w gospodarstwach. Przyczyni się do zapewnienia stabilności dochodów rolników i poprawi ich konkurencyjność oraz przyczyni się do utrzymania produkcji w tym sektorze oraz koncentracji produkcji.

## **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

Ze względu na trudną sytuację plantatorów buraków sektor został objęty płatnościami związanymi z produkcją. Pomoże to utrzymać produkcję na stabilnym poziomie i ustabilizuje dochody. Ponadto płatności te przyczynią się do zmniejszenia różnic w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych.

Do realizacji potrzeb wskazanych dla sektora buraków cukrowych przyczyniać się będą także następujące interwencje:

- Podstawowe wsparcie dochodów;
- Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów;
- Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników.

Buraki ekologiczne mogą być pozyskiwane z obszarów objętych systemem rolnictwa ekologicznego, w tym objętych dofinansowaniem w ramach interwencji Rolnictwo ekologiczne.

Sektor buraków cukrowych może być wspierany komplementarnie poprzez inwestycje w gospodarstwach poprawiające ich konkurencyjność, także w formie instrumentów finansowych, a także poprzez inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu, co ograniczy presję produkcji na środowisko. Możliwe jest inwestowanie w bazę produkcyjną dla sektora, także przez grupy, organizacje i zrzeszenia organizacji producentów, co może się przekładać na poprawę pozycji rozdrobnionych producentów. Młodzi plantatorzy mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa.

Producenci mogą korzystać także z katalogu działań towarzyszących, ukierunkowanych na podnoszenie wiedzy (doradztwo i szkolenia), a także promujących współpracę pomiędzy sektorem produkcji i nauki, przyczyniających się do wdrożenia innowacji.

Uzupełniająco, producenci mogą skorzystać z krajowych instrumentów finansowych (m. in. kredyty niskooprocentowane, kredyty obrotowe i linie inwestycyjne), co może poprawić opłacalność produkcji w sektorze.

Łącznym efektem działania tych instrumentów będzie wzrost koncentracji uprawy, który umożliwi plantatorom uzyskiwanie większych korzyści z efektów skali i wzmocni ich dochodowość oraz pozycję na rynku. Kluczową kwestią jest gwarancja produkcji cukru z krajowego surowca, co jest również elementem bezpieczeństwa żywnościowego kraju.

## **VII. Chmiel**

Produkcja chmielu ma znikomy udział w strukturze towarowej produkcji rolnictwa w Polsce, ale ma duże znaczenie dla rozwijającego się przemysłu browarniczego. Jednocześnie chmiel, obok zbóż, charakteryzuje się dużym ryzykiem cenowym. Dodatkowo sektor generuje dochód i miejsca pracy w przetwórstwie.

Uprawa chmielu jest silnie skoncentrowana w układzie regionalnym, co wynika z czynników przyrodniczych i związanych z tradycją uprawy. W związku z produkcyjną specjalizacją regionów, chmielarstwo ma duże znaczenie w ujęciu lokalnym. Chmiel uprawiany jest w rejonach o rozdrobnionej strukturze agrarnej. Uprawa chmielu jest pracochłonna. Ponieważ chmiel uprawiany jest głównie w małych, rodzinnych gospodarstwach, gdzie podstawową siłę roboczą stanowią członkowie rodziny, to brak stabilnego wsparcia finansowego może doprowadzić do spadku opłacalności i ograniczenia aktywności rolniczej w rejonach jego

uprawy. Obrót i przetwórstwo chmielu jest istotne ze względu na funkcjonowanie sektora. Prowadzi je kilka firm, które są bezpośrednimi dostawcami do koncernów piwowarskich i lokalnych browarów, ponieważ polscy plantatorzy nie mogą sprzedawać większych partii chmielu do dużych korporacji ze względu na małe powierzchnie upraw. Pozycja plantatorów w łańcuchu marketingowym jest słaba, pomimo obowiązujących umów kontraktacyjnych. Silna konsolidacja i modernizacja browarnictwa skutkują wysokimi wymaganiami jakościowymi względem plantatorów, którzy muszą wprowadzać innowacyjne technologie uprawy.

Trudna sytuacja wielu polskich plantatorów chmielu wynika z ich rozdrobnionej struktury podmiotowej. Powierzchnia średniej plantacji wynosi w Polsce ponad 2 ha, wobec 9 ha w Niemczech i 37 ha w Czechach. Przemysł browarniczy wykazuje się słabą integrację pionową z bazą surowcową. Krajowe zbiory szyszek chmielowych są głównie eksportowane do przetwórstwa w Niemczech, a następnie do Polski importowany jest granulat i ekstrakt chmielowy.

Pomimo tendencji wzrostowej w latach 2014-2019, w których powierzchnia uprawy chmielu zwiększyła się o ok. 25% i w 2019 r. wyniosła 1762 ha (dane IJHARS z certyfikacji chmielu), w kolejnych latach obserwowano spadek zarówno powierzchni uprawy, jak i liczby plantatorów. Powierzchnia uprawy chmielu w 2021 roku wyniosła 1758 ha, liczba plantatorów wyniosła 655 (w porównaniu do 680 plantatorów w 2019 roku), natomiast zbiory w 2021 r. wyniosły 3107,9 ton (w porównaniu do 3766 ton w 2019 roku; dane IJHARS z certyfikacji chmielu).

Do spadku cen i problemów ze zbytem chmielu w latach 2020 - 2021 przyczynił się m.in. spadek zapotrzebowania na ten surowiec na skutek pandemii COVID-19 i problemy z kontraktacją. Dodatkowo, rosnące koszty produkcji chmielu takie jak między innymi wzrost kosztów pracy ręcznej, wzrost cen energii, paliwa oraz środków produkcji sprawiają, że produkcja jest coraz mniej opłacalna. Uprawa chmielu jest uprawą wieloletnią i rolnik nie ma możliwości szybkiej, tymczasowej zmiany profilu produkcji. Założenie plantacji chmielu (pierwsze, niepełne zbiory chmielu następują po dwóch latach od założenia plantacji) wiąże się z wysokimi kosztami (np.: inwestycja w konstrukcję nośną dla roślin). Potrzebne też jest doświadczenie w uprawie tej rośliny, więc powrót do uprawy chmielu po jej zaprzestaniu jest bardzo trudny.

Przewiduje się, że w latach 2023-2027 uwarunkowania rynkowe w browarnictwie będą determinowane przez skutki pandemii COVID-19 i wojnę w Ukrainie. W konsekwencji można spodziewać się wzrostu ryzyka handlowego po stronie plantatorów ze względu na brak kontraktów z zakładami przetwórczymi oraz z uwagi na ich oczekiwania, że skup będzie odbywał się na zasadach rynkowych.

Niska dochodowość upraw chmielu połączona ze spadkiem dochodowości innych upraw, które współwystępują w rejonach produkcji tej rośliny, mogą doprowadzić do ograniczenia aktywności rolniczej na tych terenach. Większość upraw jest zlokalizowana w regionach kraju, w których występuje duże bezrobocie, a gospodarstwa są rozdrobnione i trudno jest wprowadzić alternatywne rośliny mogące zastąpić uprawy chmielu.

Sektor chmielu należy do sektorów pracochłonnych, które mają szczególne znaczenie ze względu na generowanie miejsc pracy, zwłaszcza w rejonach o rozdrobnionej strukturze agrarnej, spełnia zatem również funkcję społeczną. Dla większości plantatorów chmiel jest

podstawową rośliną uprawianą w gospodarstwie, a przez to głównym źródłem dochodu. Uprawa chmielu, wymagająca specjalistycznej wiedzy z zakresu biologii i ochrony roślin, nawożenia oraz technologii suszenia, stanowi istotny element w podnoszeniu kultury rolnej na wsi.

### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

W PS WPR przewidziano interwencję adresowaną do producentów chmielu - wsparcie dochodów związane z produkcją. Płatność poprawi dochody plantatorów oraz umożliwi utrzymanie uprawy chmielu na relatywnie stabilnym poziomie. Utrzymanie tego instrumentu będzie miało kluczowe znaczenie w przyszłości ze względu na duży udział w dochodach plantatorów oraz zmniejszeniu różnic w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych.

Do realizacji potrzeb wskazanych dla sektora chmielu przyczyniać się będą także następujące interwencje:

- Podstawowe wsparcie dochodów;
- Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów;
- Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników

Producenci mogą też skorzystać z ekoschematów, oraz interwencji Rolnictwo ekologiczne.

Uzupełniając plantatorzy chmielu mogą także korzystać z działań inwestycyjnych przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu. Istotne znaczenie będzie miała też możliwość korzystania ze wsparcia dla organizacji producentów, skutkujące wzmocnieniem pozycji plantatorów w relacjach z przemysłem przetwórczym. Dostępne jest wsparcie inwestycyjne dla gospodarstw rolnych (np. w zakresie przechowywania, przygotowania do sprzedaży, czy maszyn do zbioru), którego efektem będzie poprawa konkurencyjności gospodarstw również dzięki redukcji kosztów (bardzo wysokich w sektorze chmielu), a w konsekwencji może przyczynić się do wzrostu dochodów rolników. Oferowane jest również wsparcie pozwalające rozwijać małe gospodarstwa, ważne ze względu na rozdrobnioną strukturę produkcji. Wsparcie sektora stwarza duże szanse na utrzymanie uprawy, specjalizacji regionalnej oraz pozytywnie wpłynie na bioróżnorodność produkcji rolnej.

Młodzi producenci mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczęcie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa.

Komplementarnie do wsparcia ze środków WPR, wsparcie zaplanowane w KPO zapewni wymianę słupów nośnych impregnowanych na plantacjach chmielu, i tym samym będzie przyczyniać się do realizacji celów środowiskowo-klimatycznych związanych z uprawą chmielu.

Zaplanowane działania w uprawie chmielu należy uznać za spójne i wzajemnie uzupełniające się, gdyż spełniają one zarówno cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne. Uprawa chmielu jest skoncentrowana w układzie regionalnym i ugruntowana w tradycji. Za utrzymaniem wsparcia do uprawy chmielu przemawia (poza istotnym i oczywistym znaczeniem w produkcji piwa) także jego znaczenie w innych branżach, m.in. w medycynie i przemyśle kosmetycznym.



## VIII. Len

Uprawa lnu w Polsce miała ugruntowaną tradycję, ale od wielu lat pozostaje ona niszowym segmentem produkcji rolnej, pomimo licznych możliwości zastosowań nasion i włókna. Włókno jest surowcem stosowanym w przemyśle tekstylnym i celulozowym, a nasiona mogą być przetwarzane na olej i ekstrakty wykorzystywane w przemyśle spożywczym, farmaceutycznym i kosmetycznym. Zmiany w strukturze popytu determinowały strukturę uprawy, w której systematycznie zwiększa się produkcja na nasiona i spada zapotrzebowanie na włókno.

Nieznaczny wzrost, w ostatnich latach powierzchni uprawy lnu ogółem, po wcześniejszej zapaści, wynikał głównie ze wzrostu uprawy lnu oleistego. W latach 2015-2020 w Polsce ogólna powierzchnia zasiewów roślin oleistych wzrosła z 994 tys. ha ogółem w Polsce do 1039 tys. ha (tj. o 4,5%). W przypadku lnu włóknistego, można stwierdzić, że uprawa ta w Polsce zanika, mimo wykazywania okresowych wahań powierzchni uprawy. W 2020 w porównaniu z 2015 rokiem powierzchnia uprawy lnu włóknistego ogółem w Polsce ukształtowała się na tym samym poziomie, tj. 0,3 tys. ha; natomiast w gospodarstwach indywidualnych zmniejszyła się z 0,3 tys. ha do 0,2 tys. ha. Powodem rezygnacji rolników z uprawy lnu w Polsce były i w dalszym ciągu są niska opłacalność uprawy lnu, wzrastający bezcłowy import tańszego włókna i przędzy, słaba organizacja rynku uprawy i skupu oraz przetwórstwa lnu, brak gwarancji skupu włókna przez firmy przetwórcze z uwagi na jego jakość.

W układzie regionalnym uprawy nie obserwuje się większych zmian, gdyż decydują o tym warunki agroklimatyczne oraz lokalizacja zakładów przetwórczych. Rejony plantacyjne lnu są tradycyjnie zlokalizowane na Żuławach, w Wielkopolsce oraz na Nizinie Śląskiej i Wyżynie Lubelskiej, które charakteryzują się dobrymi warunkami glebowymi i klimatycznymi.

W latach 2023-2027 uprawa lnu pozostanie niszowym segmentem produkcji rolnej. Głównym powodem tego będzie niewielka dynamika rozwoju branży włókienniczej. W związku z powyższym len podobnie jak w latach poprzednich będzie uprawiany przede wszystkim na nasiona, które będą wykorzystywane do produkcji oleju i ekstraktów. Produkty lniane należą do grupy produktów, które charakteryzują się relatywnie wysokimi cenami.

Niestabilność rynków rolnych w obliczu prowadzonych działań wojennych w Ukrainie oraz historycznie wysokie ceny zbóż i rzepaku zachęcają rolników uprawiających len do zmiany profilu produkcji. Ocenia się, że powierzchnia uprawy lnu w Polsce będzie wahała się w granicach 2-4 tys. ha. Uprawa obarczona jest ryzykiem produkcyjnym, wynikającym ze zmiennych i niekorzystnych warunków pogodowych w okresie wegetacji, w tym w szczególności małe zasoby wody.

Utrzymanie w Polsce produkcji lnu jest istotne, ponieważ wykorzystanie lnu oleistego i włóknistego w gospodarce może być szerokie. Wykorzystanie produktów głównych, jak i ubocznych z uprawy lnu kwalifikuje go do roślin mających znaczenie nie tylko gospodarcze, ale także środowiskowe i społeczne. Nasiona lnu wykorzystuje się między innymi do produkcji suplementów diety, kosmetyków, materiałów paszowych, produktów żywnościowych oraz substancji czynnych dla rynku farmaceutycznego. Ponadto, uprawa lnu zwiększa różnorodność upraw rolniczych oraz przyczynia się do kształtowania krajobrazu wiejskiego.

Wprowadzenie lnu do zmianowania wpływa korzystnie na plenność innych roślin uprawianych w płodozmianie.

Ponieważ produkty lniarskie należą do grupy produktów, które charakteryzują się relatywnie wysokimi cenami, produkty masowe wypierają z rynku produkty niszowe, co wpływa na ograniczanie uprawy lnu. Produkty naturalne, na bazie surowców uprawianych w kraju, obecnie przegrywają konkurencję z produktami masowymi, w tym z tworzyw sztucznych, oferowanymi w niskich cenach. Jednocześnie rośnie świadomość ekologiczna konsumentów oraz zainteresowanie produktami prośrodowiskowymi (włókna naturalne, produkty naturalne) w Europie i na świecie. Ograniczanie tego typu upraw niekorzystnie wpłynie na dostępność na rynku produktów na bazie lnu spełniających wysokie standardy prośrodowiskowe i prozdrowotne.

### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

Płatność związana z produkcją poprawi dochody plantatorów oraz umożliwi utrzymanie uprawy lnu na relatywnie stabilnym poziomie. Utrzymanie tego instrumentu będzie miało kluczowe znaczenie w przyszłości ze względu na duży udział w dochodach plantatorów oraz zmniejszeniu różnic w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych.

Dla realizacji potrzeb wskazanych dla sektora lnu przyczyniać się będą także następujące interwencje:

- Podstawowe wsparcie dochodów;
- Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów;
- Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników;
- Uzupełniająca Płatność Podstawowa w ramach Przejściowego Wsparcia Krajowego.

Producenci lnu mogą też skorzystać z ekoschematów oraz interwencji Rolnictwo ekologiczne.

Wsparcie inwestycji, w tym w szczególności modernizacyjnych działań, będzie skutkowało przede wszystkim poprawą efektywności uprawy i zwiększeniem konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz wzmocnieniem ich pozycji w łańcuchu dostaw. Istotne znaczenie będzie miała także możliwość korzystania ze wsparcia dla organizacji producentów, skutkująca wzmocnieniem pozycji plantatorów w relacjach z przemysłem przetwórczym.

Młodzi producenci mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa.

Zaplanowane instrumenty wsparcia w sektorze lnu należy uznać za spójne i wzajemnie uzupełniające się, gdyż spełniają one zarówno cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne. Przyczynią się do zachowania istniejących oraz tworzenia nowych miejsc pracy. Jest to szczególnie ważne, gdyż uprawa i przetwórstwo lnu zlokalizowane są głównie w regionach o dużym rozdrobnieniu agrarnym i nadmiarze siły roboczej. Uprawa lnu jest skoncentrowana w układzie regionalnym i ugruntowana w tradycji. Wsparcie stwarza duże szanse na utrzymanie

uprawy, specjalizacji regionalnej oraz pozytywnie wpłynie na bioróżnorodność produkcji rolnej.

## **IX. Konopie włókniste**

Uprawa konopi włóknistych w Polsce jest niszowym segmentem produkcji rolnej, pomimo licznych możliwości zastosowań surowca, i podlega przepisom ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Produkcja może być prowadzona na potrzeby: włókiennicze, chemiczne, celulozowo-papiernicze, kosmetyczne, farmaceutyczne, energetyczne, nasiennictwa, naukowo-badawcze, produkcji materiałów kompozytowych, materiałów budowlanych i naturalnych środków ochrony roślin. Produkcja konopi włóknistych może być również prowadzona w celu rekultywacji i remediacji gruntów oraz na cele spożywcze, weterynaryjne, paszowe, pszczelarskie, nawozowe i izolacyjne. Może mieć także istotne znaczenie środowiskowe, gdyż jest ważnym elementem zmianowania oraz jest przyjazna dla środowiska, gdyż uprawiana w dobrej kulturze nie wymaga stosowania pestycydów. Produkty konopne są w pełni biodegradowalne, a zatem produkcja wpisuje się w model gospodarki o obiegu zamkniętym.

W latach 2014-2021 powierzchnia uprawy konopi włóknistych wykazywała tendencję wzrostową przy równoczesnej dużej zmienności w poszczególnych latach. Areal uprawy objęty kontraktacją zwiększył się od 0,7 do 3,9 tys. ha w 2019 r., ale w 2021 r. spadł do 2,1 tys. ha (wg danych z Urzędów Marszałkowskich). Powierzchnia uprawy była mniejsza od powierzchni objętej kontraktacją (0,7-3,3 tys. ha), co oznacza, że część plantatorów rezygnowała z podejmowania produkcji. Głównym powodem wzrostu zainteresowania uprawą było wprowadzenie wsparcia dla producentów oraz rosnące zapotrzebowanie na nasiona, olej i ekstrakty oraz w mniejszym stopniu na włókno. Szacuje się, że uprawa na cele nasienne obejmowała ok. 2 tys. ha, do produkcji ekstraktów 0,5-0,8 tys. ha oraz na włókno 0,2-0,3 tys. ha. Głównymi rejonami uprawy są Żuławy, Wielkopolska, Nizina Śląska i Wyżyna Lubelska, które charakteryzują się dobrymi warunkami glebowymi.

Barierami w kontynuacji rozwoju upraw i przetwórstwa konopi w Polsce są:

- wysoka cena materiału siewnego konopi włóknistych,
- brak doświadczenia rolników w uprawie,
- niewystarczająca ilość jednolitych partii surowca odpowiedniej jakości konopi włóknistych do przetwórstwa na cele przemysłowe, w tym tekstylne,
- bardzo mała dostępność i wysoka cena maszyn do zbioru konopi na włókno tekstylne,
- wysoka cena nowoczesnych maszyn do przerobu słomy na włókno, przestarzały park maszynowy w istniejących zakładach przetwórczych.

W latach 2023-2027 uprawa konopi nadal pozostanie niszowym segmentem produkcji rolnej. Szacuje się, że, powierzchnia zbiorów konopi w Polsce będzie wahała się w granicach 2-5 tys. ha. Głównym powodem tego będzie niewielka dynamika rozwoju branży włókienniczej oraz wynikający z konfliktu w Ukrainie i kolejnych fal pandemii COVID-19 kryzys popytowy na rynku zbytu nasion, oleju oraz ekstraktów. Źródłami ryzyka produkcyjnego będą także zmienne

i niekorzystne warunki pogodowe w okresie wegetacji, w tym w szczególności małe zasoby wody.

Rozwój sektora konopi włóknistych będzie miał istotne znaczenie również dla innych sektorów produkcji, w tym m.in. sektora farmaceutycznego i sektora budownictwa (systemy kompozytowe – tanie budownictwo oraz dla rozwoju gospodarki obiegu zamkniętego).

Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania zaplanowano instrumenty wsparcia, które w spójny sposób zapewnią utrzymanie produkcji w sektorze i przyczynią się do poprawy jego konkurencyjności na rynku.

### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

Zaproponowane płatności związane z produkcją, które mają kluczowy wpływ na utrzymanie produkcji i stabilizację dochodów w gospodarstwach prowadzących produkcję konopi włóknistych. Zmniejszą również różnice w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych.

Oprócz płatności związanej z produkcją, do realizacji potrzeb wskazanych dla sektora konopi włóknistych przyczyniać się będą także następujące interwencje:

- Podstawowe wsparcie dochodów;
- Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów;
- Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników;
- Uzupełniająca Płatność Podstawowa w ramach Przejściowego Wsparcia Krajowego.

Producenci konopi włóknistych mogą też skorzystać z ekoschematów oraz interwencji Rolnictwo ekologiczne.

Ponadto będzie realizowane wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych zarówno w formie dotacji, jak i zwrotnych instrumentów finansowych. Wsparcie inwestycji, w tym w szczególności działań modernizacyjnych, będzie skutkowało poprawą efektywności uprawy i zwiększeniem konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz wzmocnieniem ich pozycji w łańcuchu dostaw. Istotne znaczenie będzie miało także wsparcie w zakresie tworzenia grup i organizacji producentów skutkujące wzmocnieniem pozycji plantatorów w relacjach z przemysłem przetwórczym. Efektem tych instrumentów może być wzrost koncentracji uprawy, który umożliwi plantatorom uzyskiwanie większych korzyści z efektów skali. Plantatorzy konopi korzystać mogą także ze wsparcia w ramach interwencji „Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości”. Przewidziano wsparcie dla beneficjentów (rolnik, domownik, małżonek rolnika, mikrofirma oraz sektor MŚP), które nakierowane jest na realizację działań inwestycyjnych, które mają wzmocnić pozycję rynkową rolników/mikroprzedsiębiorców/przedsiębiorców (MŚP), a także wpłynąć na dywersyfikację i skracanie etapów łańcucha żywnościowego oraz promować współpracę w ramach łańcucha wartości. Młodzi producenci mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa.

Ważnym elementem wsparcia jest transfer wiedzy i innowacji do sektora poprzez wspieranie szkoleń i doradztwa dla producentów konopi włóknistych oraz możliwość realizacji projektów wdrożenia innowacji w ramach wsparcia dla Grup EPI. Dodatkowo warto wskazać, że wsparcie dla rozwoju zielonej i cyfrowej gospodarki w ramach polityk krajowych i UE będzie miało przełożenie na rozwój gospodarki obiegu zamkniętego w sektorze produkcji konopi włóknistych.

Tak ukształtowane wsparcie finansowe zapewni utrzymanie i dalszy rozwój sektora, w tym zapewnienie bezpośrednich kanałów dystrybucji dla konsumentów i zakładów przetwórczych.

## **X. Ziemniaki skrobiowe**

Branża ziemniaczana w Polsce ma długą tradycję, odgrywa ważną rolę gospodarczą, społeczną i środowiskową. Przemysł ziemniaczany (produkujący skrobię ziemniaczaną) jest ważnym działem gospodarki żywnościowej. Społeczne znaczenie branży wynika z faktu, że produkcja ziemniaków skrobiowych stanowi źródło dochodów plantatorów, a przemysł skrobiowy i przedsiębiorstwa usługowe tworzą liczne miejsca pracy. Uprawa ziemniaków skrobiowych jest istotnym elementem zrównoważonego rozwoju rolnictwa, gdyż zwiększa bioróżnorodność produkcji, ułatwia utrzymanie użytków rolnych w dobrej kulturze i, podobnie jak inne uprawy okopowe, charakteryzuje się korzystnym bilansem tlenu.

Poza uwarunkowaniami pogodowymi, źródłami ryzyka produkcyjnego i handlowego były wahania koniunkturalne na światowym rynku (związane na przykład z pandemią COVID-19) oraz trudności ze sprzedażą skrobi na rynki zagraniczne.

Począwszy od roku 2020 ceny ziemniaków skrobiowych są niskie. Jednocześnie znacząco wzrosły koszty produkcji ziemniaków. Spadek cen ziemniaków skrobiowych jest skutkiem niskiego popytu na skrobię wynikającego z obostrzeń nałożonych na skutek wystąpienia pandemii COVID-19 oraz niepewności na rynku w związku z sytuacją w Ukrainie. W 2021 r. suma eksportu skrobi ziemniaczanej do Rosji, Białorusi i Ukrainy (11 tys. ton) w eksporcie skrobi ogółem (157 tys. ton) wyniosła 7%. Strata rynków wschodnich, niskie ceny uzyskiwane za ziemniaki (z informacji uzyskanych od przedstawiciela producentów ziemniaków skrobiowych wynika, że w umowach na rok 2022/2023 oferowane ceny są również niskie, tj. ok. 0,32 zł/kg), a także wysokie ceny zbóż i rzepaku zachęcające do zmiany profilu produkcji, z pewnością wpłyną na spadek kontraktacji ziemniaków w najbliższych sezonach. Sygnały z rynku świadczą o tym, kiedy rolnicy, w zakontraktują tylko 70-80% ziemniaków w porównaniu do lat ubiegłych. Może to poważnie zaburzyć funkcjonowanie zakładów skrobiowych. Z dużym prawdopodobieństwem można wskazać, że zmniejszy się również areal uprawy. Takie zmiany będą niekorzystne dla utrzymania produkcji skrobi, a także niekorzystne dla rolnictwa, z uwagi na potrzebę zachowania płodozmianu i bioróżnorodności.

W bieżącym roku, przy dynamicznie rosnących kosztach produkcji (nawozów, środków ochrony roślin, paliw itp.), istnieje duża presja i oczekiwania rolników, aby krochmalnie płaciły wyższe ceny za dostarczane ziemniaki skrobiowe. Jednakże z uwagi na znaczący wzrost kosztów produkcji skrobi ziemniaczanej, zakłady produkujące skrobię również znalazły się w bardzo trudnej sytuacji finansowej i ich możliwości podnoszenia ceny za surowiec są mocno ograniczone.

W latach 2023-2027 uwarunkowania rynkowe w uprawie ziemniaków skrobiowych będą wykazywały rosnące ryzyko produkcyjne, związane z silnymi czynnikami inflacyjnymi,

będącymi konsekwencją pandemii oraz wojny w Ukrainie. Istotnym czynnikiem determinującym rozwój branży będą szczegółowe regulacje, w tym także ograniczenia ilości pestycydów stosowanych w rolnictwie. Uwzględniając rosnące koszty uprawy oraz wdrożenie zrównoważonych technologii (m.in. wycofywanie z użycia szeregu istotnych dla uprawy środków ochrony roślin) należy oczekiwać ekstensyfikacji produkcji. Wysokie ceny zbóż i roślin oleistych mogą skutkować mniejszą skłonnością plantatorów do uprawy ziemniaków skrobiowych. Przy braku odpowiedniego wsparcia, powierzchnia uprawy ziemniaków skrobiowych może zmniejszyć się do 28-32 tys. ha. Dochodowość uprawy będzie uzależniona przede wszystkim od cen środków produkcji oraz unijnych programów wsparcia, jak również od cen skupu, które w poprzednich latach charakteryzowały się bardzo niewielkimi wahaniami, mimo dużych zmian kosztów uprawy.

### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

Platność związana z produkcją będzie przyczyniała się do stabilizacji dochodu przez łagodzenie skutków ryzyka wynikającego ze zmiennych uwarunkowań ekonomicznych, przyrodniczych i organizacyjnych. Utrzymanie tego instrumentu będzie miało kluczowe znaczenie w przyszłości ze względu na duży udział w dochodach plantatorów oraz przyczynianie się do zmniejszenia różnic w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych.

Do realizacji potrzeb wskazanych dla sektora ziemniaków skrobiowych przyczyniać się będą także następujące interwencje:

- Podstawowe wsparcie dochodów;
- Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów;
- Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników.

Uzupełniając realizowane będzie wsparcie inwestycji w gospodarstwach, które przyczyni się do poprawy konkurencyjności gospodarstw w sektorze. Wsparcie inwestycji, w tym w szczególności działań modernizacyjnych, będzie skutkowało przede wszystkim zwiększeniem konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz wzmocnieniem ich pozycji w łańcuchu dostaw. Istotne znaczenie będzie miało także wsparcie inwestycji w podmiotach o małej skali produkcji, w tym szczególnie w rejonach plantacyjnych charakteryzujących się rozdrobnioną strukturą podmiotową. Młodzi producenci mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa. Producenci ziemniaków będą mieli także możliwość korzystania ze wsparcia dla grup i organizacji producentów, skutkującego wzmocnieniem pozycji plantatorów w relacjach z przemysłem przetwórczym. Efektem tych instrumentów będzie wzrost koncentracji uprawy, który umożliwi plantatorom uzyskiwanie większych korzyści z efektów skali, a w przemyśle skrobiowym wystąpią niższe koszty transakcyjne skupu surowca. Dodatkowo zapewnienie wsparcia w zakresie ubezpieczenia upraw wpłynie na zwiększenie odporności gospodarstw zaangażowanych w produkcję ziemniaków skrobiowych. Wsparcie dla sektora jest też realizowane i kontynuowane w ramach środków krajowych (kredyty preferencyjne, kredyty obrotowe i inwestycyjne).

Zaplanowane działania interwencyjne w uprawie ziemniaków skrobiowych należy uznać za spójne i wzajemnie uzupełniające się, gdyż spełniają one zarówno cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne polityki rolnej. Kluczowym argumentem jest gwarancja produkcji

skrobi ziemniaczanej z krajowego surowca, co jest również elementem bezpieczeństwa żywnościowego. Biorąc pod uwagę tendencję zmniejszania się skali uprawy ziemniaka (ogółem) oraz jego nieznaczny udział w strukturze zasiewów uwypukla to konieczność utrzymania dotychczasowego arealu uprawy.

## **XI. Rośliny pastewne**

Dostępność białka roślinnego jest ważnym elementem bezpieczeństwa żywnościowego każdego kraju, stąd też wymaga zapewnienia zróżnicowanych i pewnych źródeł jego pozyskiwania. Historycznie, w warunkach Polski, potrzeby w zakresie paszowego białka roślinnego zaspokajano wykorzystując rodzime rośliny strączkowe na ziarno oraz inne rośliny z tej grupy uprawiane głównie na masę zieloną (motylkowate drobnonasienne), zagospodarowywaną głównie we własnym gospodarstwie w formie zielonki, kiszonki, siana lub suszu. Rośliny pastewne (motylkowate drobnonasienne) cieszą się długą tradycją w polskim rolnictwie, gdyż są one nieodzownym elementem płodozmianu dostosowanego do określonych warunków glebowo-klimatycznych. Uprawa roślin motylkowatych gwarantuje pozyskanie wartościowej paszy. Umożliwia także zachowanie równowagi biologicznej ekosystemów oraz żyzności gleby. Rośliny motylkowate wiążą azot atmosferyczny i udostępniają go roślinom następczym, zwiększają ilość substancji organicznych w glebie i poprawiają jej właściwości fizyczne i biologiczne. Przede wszystkim mają jednak ogromne znaczenie w produkcji paszowej. Wynika to z faktu, że dają w plonie duże ilości białka w przeliczeniu na jednostkę powierzchni. Do gatunków, które mają znaczenie rolnicze, zaliczamy: koniczyny, lucernę, seradellę, esparcetę i komonicę zwyczajną, lędźwian, nostrzyk biały, wykę kosmatą i siewną. Rośliny motylkowate mogą w dużym stopniu poprawić zmianowanie w strukturze zasiewów, gdzie dominującą rolę odgrywają rośliny zbożowe. Rośliny te odgrywają istotną rolę w programach zazielenienia. Głównym kierunkiem uprawy jest przeznaczenie na zielonkę, a tylko niewielka część produkcji ma przeznaczenie nasienne.

W latach 2014-2020 powierzchnia uprawy roślin pastewnych (motylkowatych) na zielonkę zwiększyła się z 83,4 do 159,7 tys. ha, a na nasiona z 22,8 do 34,0 tys. ha. W strukturze uprawy główne znaczenie ma lucerna i seradela, których areal wzrósł odpowiednio z 30,5 do 70,8 tys. ha i z 8,7 do 64,2 tys. ha, przy malejącym udziale koniczyny (spadek z 42,4 do 24,6 tys. ha). Procesy koncentracji uprawy przebiegają wolno, gdyż średni areal zwiększył się z 2,48 do 2,92 ha. Wzrost powierzchni uprawy skutkował zwiększeniem produkcji masy zielonej z 2,3 do 3,6 mln ton. Areal uprawy strączkowych na zielonkę (motylkowatych grubonasiennych) w latach 2014-2020 zmniejszył się z 26,4 do 18,0 tys. ha, a innych pastewnych spadł z 77,7 do 42,6 tys. ha.

W latach 2023-2027 uwarunkowania rynkowe w uprawie roślin pastewnych będą miały mniejsze znaczenie, gdyż są one zużywane bezpośrednio w gospodarstwach rolnych i z reguły nie są przedmiotem obrotów rynkowych. O skali uprawy będzie decydować zapotrzebowanie na wysokiej jakości pasze objętościowe stosowane głównie w chowie bydła mlecznego i opasowego. Jednym z istotnych czynników decydujących o rozwoju tych upraw będą regulacje w ramach strategii „*Od pola do stołu*”, w tym także promowanie produkcji ekologicznej.

## **Wykaz interwencji realizowanych w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

Płatność związana z produkcją będzie przyczyniała się do stabilizacji dochodu przez łagodzenie skutków ryzyka wynikającego ze zmiennych uwarunkowań ekonomicznych, przyrodniczych i

organizacyjnych. Utrzymanie tego instrumentu będzie miało kluczowe znaczenie w przyszłości ze względu na duży udział w dochodach plantatorów oraz zmniejszenie różnic w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych.

Do realizacji potrzeb wskazanych dla sektora uprawy roślin pastewnych (motylkowatych drobnonasiennych) przyczyniać się będą także następujące interwencje:

- Podstawowe wsparcie dochodów;
- Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów;
- Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników;
- Uzupełniająca Płatność Podstawowa w ramach Przejściowego Wsparcia Krajowego.

Plantatorzy roślin pastewnych korzystać będą mogli także z płatności dotyczących ekologicznych upraw w ramach interwencji Rolnictwo ekologiczne. Ponadto plantatorzy roślin pastewnych będą mogli korzystać ze wsparcia inwestycji w gospodarstwach rolnych, mających wpływ na zwiększenie konkurencyjności gospodarstw rolnych. Dodatkowo zapewnienie wsparcia w zakresie ubezpieczenia upraw wpłynie na zwiększenie odporności gospodarstw zaangażowanych w produkcję roślin pastewnych. Wsparcie dla sektora jest też realizowane i kontynuowane w ramach środków krajowych (kredyty preferencyjne, kredyty obrotowe i inwestycyjne).

Zaplanowane działania interwencyjne w uprawie roślin pastewnych należy uznać za spójne i wzajemnie uzupełniające się, gdyż spełniają one zarówno cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne polityki rolnej. Kluczowym argumentem jest zagwarantowanie dużej podaży i wysokiej jakości pasz objętościowych w żywieniu przeżuwaczy, co jest również istotnym elementem bezpieczeństwa żywnościowego.

## **XII. Strączkowe na ziarno**

Branża roślin wysokobiałkowych (strączkowych uprawianych na ziarno) ma w Polsce długą tradycję, odgrywa ważną rolę gospodarczą, społeczną i środowiskową. Uprawa roślin wysokobiałkowych ma duże znaczenie gospodarcze, gdyż stanowią one źródło wartościowego białka w żywieniu ludzi i zwierząt. Rośliny białkowe są elementem bezpieczeństwa żywnościowego (obejmującego także dostępność białka), które jest celem polityki gospodarczej każdego kraju. Wobec agresji Rosji na Ukrainę zwiększenie bezpieczeństwa żywnościowego, w tym zwiększenie upraw roślin białkowych w UE i w Polsce, nabiera jeszcze większego znaczenia. Stąd też potrzeba zapewnienia zróżnicowanych i pewnych źródeł pozyskiwania białka. Społeczne znaczenie sektora wynika z faktu, że produkcja roślin wysokobiałkowych stanowi źródło dochodów rolników, a przedsiębiorstwa usługowe i przemysł rolno-spożywczy z tym związany, tworzą liczne miejsca pracy. Rośliny strączkowe posiadają niepowtarzalne walory przyrodniczo-ekonomiczne. Zwiększają zawartość próchnicy w glebie, wzbogacając kompleks sorpcyjny gleby w składniki pokarmowe. Rośliny wysokobiałkowe w symbiozie z bakteriami wiążą azot atmosferyczny, obniżając koszty nawożenia. Wprowadzenie tych roślin do płodozmianu pozwala na ograniczenie stosowania nawozów mineralnych, co ma wymiar ekologiczny i ekonomiczny.

Uprawę roślin wysokobiałkowych na ziarno cechuje szczególnie duże ryzyko produkcyjne (tj. niepewność wielkości i jakości zbioru), które wynika m.in. z:



- dużej wrażliwości na wiosenne przymrozki oraz niedobór wody w fazie kiełkowania i nalewania nasion,
- dużej wrażliwości na choroby,
- dużej wrażliwości na nadmiar wody w okresie dojrzewania, który powoduje zwiększenie strat nasion podczas zbioru.

Niewielka skala i wartość obrotów na krajowym rynku, a także fakt, że rośliny wysokobiałkowe stanowią uzupełnienie i substytut wobec importu nasion i śrut, powoduje dużą zmienność popytu ze strony krajowego przemysłu paszowego, co przekłada się na wysokie ryzyko cenowe.

W latach 2014-2020 areał uprawy strączkowych na ziarno (bez jadalnych) wahał się w przedziale od ok 300 tys. ha (2019 r.) do ok. 366 tys. ha (2017 r.). W strukturze ich uprawy największy udział stanowią łubiny (ok. 68%), których wymagania glebowe są najmniejsze, ale uzyskiwana wydajność z hektara jest bardzo niska. W latach 2014-2020 średnie plony strączkowych pastewnych na ziarno wahały się pod wpływem warunków pogodowych w przedziale 17,0-23,1 dt/ha. Istotny wpływ na plony miała także struktura upraw (np. udział mieszanek i wyżej plonującego bobiku skutkował wzrostem średniej produktywności). Zbiory strączkowych pastewnych wynosiły 352-543 tys. ton. Mimo wzrostu powierzchni uprawy procesy koncentracji postępują bardzo wolno, a średni areał uprawy przypadający na jedno gospodarstwo rolne wynosi 2,5 ha.

Wiodący producenci pasz (w Polsce jest to kilka dominujących firm o zatrudnieniu powyżej 250 osób), którzy zaopatrują w pasze więcej niż 50% rynku krajowego, wciąż są bardziej zainteresowani importem wystandaryzowanej śruty sojowej niż skupem nasion roślin białkowych krajowej produkcji. Wskazują m.in. na brak jednolitych partii nasion oraz wyższe koszty białka z roślin białkowych wyprodukowanych w kraju, co podwyższa koszty produkcji pasz. Wysokie są również koszty związane z dostosowaniem linii produkcyjnych i technologii produkcji.

Jedną z form zachęt do stosowania polskiego białka w produkcji pasz i żywności jest dobrowolny system znakowania żywności i paszy jako „wolnych od GMO”. Znakowanie „wolne od GMO” powinno sprzyjać wykorzystywaniu rodzimych roślin bobowatych, a wśród nich nowych odmian soi przystosowanych do uprawy w polskich warunkach klimatycznych, jako źródła białka paszowego. Pasze, które będą wyprodukowane z użyciem ww. roślin mogą być wykorzystywane do produkcji zwierzęcej, a produkty pochodzenia zwierzęcego (mleko, mięso, jaja) będą mogły zostać oznakowane jako „wyprodukowane bez stosowania GMO”. Ponadto, w ubiegłych latach zachętą do korzystania z roślin strączkowych w produkcji pasz było wsparcie, jakie mogli otrzymać producenci gotowej paszy dla zwierząt gospodarskich w ramach poddziałania „*Wsparcie inwestycji w przetwarzanie produktów rolnych, obrót nimi lub ich rozwój*” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

W latach 2023-2027 uwarunkowania rynkowe w uprawie roślin strączkowych będą wykazywały rosnące ryzyko produkcyjne, w związku z utrzymującą się relatywnie niską opłacalnością uprawy względem innych roślin gwarantujących zdecydowanie wyższe dochody z hektara. Jednym z istotnych czynników decydujących o rozwoju tych upraw będą szczegółowe regulacje, w tym w zakresie ograniczenia ilości pestycydów w rolnictwie. Istotnym impulsem wzrostu zainteresowania produkcją mogą być działania wspierające zmniejszenie uzależnienia się sektora paszowego i chowu zwierząt od importowanych źródeł białka, w tym głównie śruty z soi GMO. Uwzględniając rosnące koszty uprawy oraz promowanie zrównoważonych technologii, mimo istotnych ograniczeń, należy oczekiwać

powolnego zwiększania powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno, któremu przypuszczalnie będzie towarzyszyć dalszy wzrost plonów i zbiorów, uzależniony od rosnącej zmienności warunków pogodowych w okresie wegetacji. Szacuje się, że plony będą się wahać w przedziale 18-25 dt/ha, a zbiory 540-750 tys. ton.

### **Wykaz interwencji w poszczególnych sektorach wraz z opisem ich komplementarności**

Płatność związana z produkcją będzie istotnym instrumentem wsparcia w sektorze uprawy roślin strączkowych na ziarno, przyczyniającym się do stabilizacji dochodu przez łagodzenie skutków ryzyka wynikającego ze zmiennych uwarunkowań ekonomicznych, przyrodniczych i organizacyjnych. Utrzymanie tego instrumentu będzie miało kluczowe znaczenie w przyszłości ze względu na duży udział w dochodach plantatorów oraz przyczyni się do zmniejszenia różnic w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych.

Do realizacji potrzeb wskazanych dla sektora uprawy roślin strączkowych na ziarno przyczyniać się będą także następujące interwencje:

- Podstawowe wsparcie dochodów;
- Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów;
- Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników;
- Uzupełniająca Płatność Podstawowa w ramach Przejściowego Wsparcia Krajowego.

Plantatorzy roślin strączkowych na ziarno korzystać będą mogli także z płatności dotyczących ekologicznych upraw w ramach interwencji Rolnictwo ekologiczne. Ponadto plantatorzy będą mogli korzystać ze wsparcia inwestycji w gospodarstwach rolnych, w tym w szczególności działań modernizacyjnych, co będzie skutkowało przede wszystkim zwiększeniem konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz wzmocnieniem ich pozycji w łańcuchu dostaw. Istotne znaczenie będzie miało także wsparcie inwestycji w podmiotach o małej skali produkcji w zakresie tworzenia grup i organizacji producentów, w tym szczególnie w rejonach plantacyjnych charakteryzujących się rozdrobnioną strukturą podmiotową. Efektem tych instrumentów będzie wzrost koncentracji uprawy, który umożliwi plantatorom uzyskiwać większe korzyści z efektów skali, a w przemyśle paszowym i warzywnym wystąpią niższe koszty transakcyjne skupu surowca. Dodatkowo zapewnienie wsparcia w zakresie ubezpieczenia upraw wpłynie na zwiększenie odporności gospodarstw zaangażowanych w produkcję roślin strączkowych na ziarno. Wsparcie dla sektora jest też realizowane i kontynuowane w ramach środków krajowych (kredyty preferencyjne, kredyty obrotowe i inwestycyjne).

Zaplanowane działania interwencyjne w uprawie roślin strączkowych należy uznać za spójne i wzajemnie uzupełniające się, gdyż spełniają one zarówno cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne polityki rolnej. Kluczowym argumentem jest zagwarantowanie krajowego źródła białka, które może być częściowym substytutem importowanej śruty sojowej GMO, co jest również istotnym elementem bezpieczeństwa żywnościowego.

W związku z wysokimi kosztami związanymi z dostosowaniem linii produkcyjnych i technologii produkcji, w celu zwiększenia wykorzystania białka paszowego krajowej produkcji, istotne znaczenie będzie też miało wsparcie inwestycji dotyczących przetwórstwa. Dla sektora przetwórczego, przewidziano wsparcie w ramach instrumentu „Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości”. W okresie 2025-2027 przewidziano wsparcie dla

beneficjentów (rolnik, domownik, małżonek rolnika, mikrofirma oraz sektor MŚP) nakierowane na realizację działań inwestycyjnych, które mają wzmocnić pozycję rynkową rolników/mikroprzedsiębiorców/ przedsiębiorców (MŚP), a także wpłynąć na dywersyfikację i skracanie etapów łańcucha żywnościowego oraz promować współpracę w ramach łańcucha wartości.

### **XIII. Owoce i warzywa**

Owoce i warzywa, łącznie z pieczarkami, mają największy udział w towarowej produkcji roślinnej i drugie miejsce w towarowej i globalnej produkcji rolnej w Polsce. Produkty ogrodnicze przeznaczone są do konsumpcji bezpośredniej i do produkcji przemysłowej, w tym do produkowania półprzetworów wykorzystywanych między innymi w przemyśle mleczarskim, rybnym i mięsnym. Owoce i warzywa, ale też ich przetwory, należą do produktów o bardzo wysokich walorach zdrowotnych. Znaczące zróżnicowanie gatunkowe upraw (kilkadziesiąt gatunków uprawnych w kraju, w tym wiele odmian) ma niekwestionowany, pozytywny wpływ na walory przyrodnicze (biodywersyfikacja biotopu i biocenozy) i krajobrazowe środowisk wiejskich.

W latach 2014-2020 zarówno powierzchnia, jak i zbiory większości gatunków owoców i warzyw nie wzrastały, przy równocześnie występujących silnych wahanach plonów i zbiorów powodowanych zmiennością warunków klimatycznych. Zbiory owoców w analizowanym okresie wahały się od 3,15 mln ton w 2017 r. do 5,1 mln ton w 2018 r. Produkcja warzyw gruntowych zmieniała się od 3,85 mln ton w 2019 r. do 4,6 mln ton. w 2017 r. Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego wskazały na spadek powierzchni upraw większości gatunków owoców i warzyw, przy jednoczesnym wzroście ich plonowania. Brak tendencji wzrostowej w krajowej produkcji owoców i warzyw łącznie odzwierciedla brak zasadniczych zmian w poziomie ich spożycia i eksportu.

Produkcja ogrodnicza, a zwłaszcza uprawa owoców, charakteryzuje się silną koncentracją terytorialną. Zmniejsza się liczba gospodarstw zajmujących się produkcją ogrodniczą, natomiast wzrasta ich średnia powierzchnia. Liczba gospodarstw obniżyła się z ok. 300 tys. w 2016 r. do ok. 270 tys. w 2020 r., a średnia ich powierzchnia zwiększyła się z ok. 8 do 10 ha.

Zgodnie z danymi ARiMR, liczba uznanych organizacji producentów owoców i warzyw według stanu na dzień 29 kwietnia 2022 r. wynosiła 172, a udział organizacji producentów w podaży rynkowej owoców i warzyw nie przekracza. 20%. W rozdysponowaniu krajowej podaży owoców udział dostaw do przetwórstwa wahał się w sezonach 2014/2015 – 2020/2021 od 48 do 56%, a warzyw od 37 do 45%.

W latach 2023-2027 ryzyko prowadzenia produkcji ogrodniczej będzie większe niż w latach poprzednich. Wprowadzenie przez Białoruś embarga na przywóz z krajów UE i agresja Rosji na Ukrainę spowodowały, że wschodnie rynki zbytu będą dla krajowych owoców (głównie jabłek) w długiej perspektywie czasowej niedostępne. W konsekwencji zwiększy się podaż tych produktów do przetwórstwa, a ich ceny będą niższe niż ceny produktów deserowych. Na krajowym rynku nie oczekuje się wzrostu konsumpcji owoców i warzyw strefy umiarkowanej. Nie wskazuje to także na możliwość wzrostu cen skupu produktów ogrodniczych. Równocześnie wzrosną jednak koszty uprawy (środki produkcji i opłaty siły roboczej), co może pogorszyć jeszcze opłacalność uprawy owoców i warzyw, tak jak wielu pozostałych produktów rolnych.

- **Pomidory**

Produkcja pomidorów w gruncie jest w Polsce ukierunkowana przede wszystkim na potrzeby sektora przetwórczego. Dzięki specyficznym warunkom klimatycznym pomidory w naszym kraju są cenione wśród odbiorców za optymalną kwasowość, która umożliwia wytwarzanie cieszących się uznaniem konsumentów przecierów, koncentratów i keczupu. W konsekwencji, uprawa pomidorów gruntowych w Polsce jest czynnikiem wpływającym na rozwój miejsc pracy w zakładach przetwórczych oraz stymuluje napływ inwestycji zagranicznych.

Powierzchnia uprawy pomidorów w gruncie w Polsce zmniejszyła się z przeszło 10 tys. ha w latach 2014-2015 do niespełna 6 tys. ha w 2020 r. Produkcja pomidorów wahała się od 271,9 tys. ton w 2014 r. do 240,5 tys. ton w 2019 r. W 2020 r. zbiory obniżyły się do 185,9 tys. ton. Z uwagi na nasilające się anomalie pogodowe i rosnące koszty produkcji, uprawa jest obciążona dużym ryzykiem produkcyjnym. Istotnym czynnikiem ograniczającym to ryzyko i w konsekwencji skłaniającym do podejmowania tej działalności są płatności.

W latach 2023-2027 dominujący wpływ na produkcję pomidorów gruntowych będą miały przede wszystkim czynniki inflacyjne, w tym silny wzrost kosztów środków produkcji. Istotnym zagrożeniem dla tej działalności są także anomalie pogodowe, które nasilają się wraz z postępującymi zmianami klimatu.

Wskazane powyżej ryzyka i potencjał w sektorze produkcji pomidorów gruntowych miały znaczenie dla podjętych decyzji w zakresie zaplanowania w ramach PS WPR spójnego wsparcia, które zapewni utrzymanie produkcji o odpowiedniej skali dla potrzeb przetwórstwa.

Sektor pomidorów ma istotne znaczenie pod względem gospodarczym, jak wykazano powyżej, a także społecznym - ze względu na utrzymanie specjalistycznych gospodarstw warzywniczych oraz miejsc pracy w przetwórstwie. Jednocześnie uprawa pomidorów ma pozytywny wpływ na środowisko.

- **Truskawki**

Znaczenie uprawy truskawek w polskiej branży ogrodniczej jest istotne z uwagi na tradycję, skalę produkcji, jak też na szerokie zastosowanie w przemyśle przetwórczym. Polska produkuje truskawki deserowe, ale przede wszystkim także duży wolumen truskawek przemysłowych. Są one surowcem do produkcji mrożonek i przetworów, np. dżemów, przecierów, czy też są składnikiem różnych napojów.

Powierzchnia uprawy truskawek w okresie 2015-2020 wykazywała ostrą tendencję spadkową i obniżyła się z 68,6 tys. ha do 34,9 tys. ha w 2021 r., a zbiory spadły z 200 do 144 tys. ton. Obserwowane obniżanie się zarówno wolumenu produkcji, jak też powierzchni nasadzeń, jest uwarunkowane pogarszającymi się wynikami ekonomicznymi uzyskiwanymi z tej działalności, silną konkurencją ze strony państw o bardziej korzystnych warunkach klimatycznych do uprawy (Hiszpania, Egipt, Maroko), jak też pogłębiającym się problemem braku sezonowych pracowników. Koszty zatrudnienia pracowników w ostatnich latach znacznie wzrosły. Spowodowało to zmniejszenie powierzchni upraw, co wpłynęło na ograniczenie podaży truskawek kierowanych do przetwórstwa. W latach 2023-2027 uwarunkowania rynkowe produkcji truskawek mogą ulec dalszemu pogorszeniu. Dodatkowo, z powodu pandemii COVID-19 i konfliktu zbrojnego w Ukrainie, doszło do zmian struktury upraw, głównie ze względu na pogłębienie problemu braku siły roboczej. Czynnikiem ograniczającym rozwój

branży będą też wysokie koszty środków produkcji. W konsekwencji należy oczekiwać ekstensyfikacji produkcji oraz dalszego ograniczania areалу upraw tego gatunku. Istotnym czynnikiem wpływającym na spadek powierzchni truskawek będzie również konkurencja ze strony zbóż i roślin oleistych. Ich wysokie ceny będą sprzyjały zmianie struktury upraw na niekorzyść truskawek. Powierzchnia upraw truskawek w latach 2023-2027, w szczególności bez odpowiedniego wsparcia, może zmniejszyć się nawet do 25-30 tys. ha, a produkcja do ok. 120-140 tys. ton.

Produkcja truskawek ma znaczenie gospodarcze, z uwagi na zwiększanie dochodów gospodarstw oraz dostarczanie surowca dla przetwórstwa. Znaczenie społeczne jest także duże ze względu na miejsca pracy w rolnictwie, głównie sezonowe (produkcja truskawek jest pracochłonna), oraz w sektorze przetwórstwa. Ponadto, truskawka w okresie kwitnienia staje się pożytkiem dla owadów zapylających, co jest istotne ze względów środowiskowych.

Powyżej zdiagnozowane ryzyka oraz potencjały w sektorze uprawy truskawek miały znaczenie dla podjętych decyzji o sposobie wsparcia sektora.

### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

W I filarze WPR sektor owoców i warzyw otrzymuje wsparcie sektorowe - szerokie spektrum działań o charakterze modernizacyjnym i rynkowym, przewidzianych do realizacji przez organizacje producentów i zrzeszenia organizacji producentów, obejmujące poprawę infrastruktury służącej do planowania i organizacji produkcji, następnie poprawę wyposażenia technicznego wykorzystywanego do koncentracji dostaw i umieszczania produktów na rynku owoców i warzyw, wsparcie na działania informacyjne, promocyjne i marketingowe w odniesieniu do produktów, marek i znaków towarowych organizacji producentów owoców i warzyw, wsparcie w przypadku wycofania z rynku owoców i warzyw, wsparcie działań na rzecz ochrony środowiska oraz łagodzenia zmian klimatu oraz na badania i rozwój.

Komplementarnie, w celu stabilizacji dochodów producenci mogą się ubiegać o płatności bezpośrednie:

- Podstawowe wsparcie dochodów;
- Uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów;
- Uzupełniające wsparcie dochodów dla młodych rolników.

Producenci owoców i warzyw mogą skorzystać również z interwencji dotyczącej rolnictwa ekologicznego, oraz ekoschematów dotyczących produkcji integrowanej oraz biologicznej ochrony upraw.

Ponadto, w sektorze truskawek oraz w sektorze pomidorów przyznawane są płatności związane z produkcją. Wdrożenie płatności związanej z produkcją zapewni utrzymanie gospodarstw produkujących pomidory. Przyczyni się do stabilizacji dochodów w tych gospodarstwach oraz zmniejszy różnice w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych. Podobnie w sektorze produkcji truskawek płatność związana z produkcją będzie kluczowym instrumentem wsparcia zapewniającym stabilizację dochodu i

utrzymanie wolumenu produkcji. Przyczyni się do zmniejszenia różnic w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych.

Wyzwania stojące przed sektorem owoców i warzyw mogą być realizowane także poprzez interwencje, których efektem będą rosnące efekty skali (m.in. redukcja kosztów) i które mogą przyczynić się do wzrostu dochodów rolników. Są to interwencje wspierające inwestycje w gospodarstwach rolnych, poprawiające konkurencyjność, także w formie instrumentów finansowych, inwestycje w ramach rozwoju małych gospodarstw, ważne ze względu na rozdrobnioną strukturę produkcji, premie dla młodych rolników, a także inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska. Jednocześnie możliwe jest inwestowanie w bazę produkcyjną i przetwórczą dla sektora także przez grupy, organizacje i zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw, co będzie się przekładać na poprawę pozycji producentów w łańcuchu wartości.

W celu ograniczania ryzyk produkcyjnych i ograniczenia kosztów ubezpieczenia, w porównaniu do ubezpieczeń komercyjnych, istnieje możliwość przystąpienia rolników do subwencjonowanych funduszy wzajemnościowych.

Stare odmiany roślin sadowniczych są objęte ochroną poprzez interwencję Zachowanie sadów tradycyjnych odmian owocowych. Jest to ważna interwencja ze względu na duże tradycje sadownicze Polski. Producenci mogą korzystać także z katalogu działań towarzyszących, ukierunkowanych na podnoszenie wiedzy (doradztwo i szkolenia), a także promujących współpracę pomiędzy sektorem praktyki i nauki w sektorze rolnym, przyczyniających się do wdrożenia innowacji.

Uzupełniając producenci mają do dyspozycji krajowe instrumenty finansowe (kredyty niskooprocentowane, kredyty obrotowe i inwestycyjne oraz dopłaty do ubezpieczeń z budżetu krajowego), co wzmocni efekt zwiększania opłacalności produkcji w sektorze.

Efektom opisanych wyżej instrumentów będzie wzrost koncentracji uprawy, który umożliwi plantatorom uzyskiwanie większych korzyści z efektów skali. Koncentracji podaży sprzyjać będzie także zrzeszanie się producentów w organizacjach producentów owoców i warzyw. Zaplanowane działania interwencyjne w sektorze owoców i warzyw należy uznać za spójne i kompleksowe oraz wzajemnie uzupełniające się, gdyż spełniają one zarówno cele gospodarcze, środowiskowe, jak i społeczne polityki rolnej.

## **I. Tytoń**

Tytoń jest działem produkcji rolnej, który charakteryzuje się intensywną i pracochłonną technologią uprawy – rośliny muszą być sadzonkowane, a podczas zbiorów liście są segregowane ręcznie. Uprawa tytoniu oraz produkcja i obrót surowcem jest w Polsce, ze względów podatkowych, monitorowana i nadzorowana przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Warunkiem prowadzenia przez producenta rolnego uprawy tytoniu, produkcji lub zbytu surowca tytoniowego jest uzyskanie wpisu do rejestru.

Produkcja tytoniu ma niewielki udział w strukturze produkcji towarowej rolnictwa. W Polsce obserwuje się tendencję spadkową zarówno powierzchni uprawy tytoniu, jak i liczby plantatorów tytoniu oraz wielkości zbiorów. W latach 2014-2020 areał zmniejszył się z 14,6 do 9,8 tys. ha. Plony charakteryzowały się dużą zmiennością (18,7-26,1 dt/ha) ze względu na warunki pogodowe oraz istotnie wpływały na zmienność zbiorów (20,4-34,9 tys. ton).

Gospodarstwa rolne wykazują malejące zainteresowanie uprawą, a ich liczba zmniejszyła się z 8,5 do 3,8 tys.

Plantatorzy tytoniu są dobrze zorganizowani - 10 grup producentów rolnych zrzeszało łącznie ok. 3 tys. członków. Uprawa tytoniu jest skoncentrowana w układzie regionalnym i ugruntowana w tradycji tych regionów. Dotyczy to regionów lubelsko-podkarpackiego, świętokrzysko-małopolskiego, kujawsko-pomorskiego, mazurskiego i dolnośląskiego. Polska należy do największych producentów tytoniu w Europie, ale przemysł tytoniowy rozwija się głównie na bazie importowanego surowca. W latach 2014-2020 import surowca tytoniowego wzrósł z 89 do 144 tys. ton. Import ma charakter przetwórczy. Natomiast tytoń uprawiany w kraju jest w większości przedmiotem wywozu. Tytoń nieprzetworzony sprzedaje się przede wszystkim do państw UE, ale także do krajów rozwijających się.

Ważna jest także socjalna funkcja uprawy tytoniu. Bardzo małe gospodarstwa znajdują się w rejonach o dużym bezrobociu. Przy uprawie tytoniu zatrudnienie znajduje dużo osób, a małe arealy, którymi dysponują producenci, nie pozwalają na osiągnięcie minimalnej efektywnej skali produkcji w innych sektorach. Dlatego brak jest alternatywny dla uprawy tytoniu, który jest ważnym źródłem dochodów wielu rodzin.

Istotnym czynnikiem determinującym rozwój branży będą m.in. regulacje krajowe i unijne dotyczące rynku wyrobów tytoniowych, w tym podatkowe. Uwzględniając rosnące koszty uprawy oraz wdrożenie zrównoważonych technologii należy oczekiwać ekstensyfikacji produkcji. Wysokie ceny surowców rolnych i żywności mogą skutkować mniejszą skłonnością plantatorów do uprawy tytoniu. W związku z tym przewiduje się, że areal uprawy tytoniu może zmniejszyć się do 7-9 tys. ha, a plony pod wpływem warunków pogodowych będą wahały się w granicach 18,5-25,0 dt/ha. Zbiory liści mogą wynosić 13,0-22,5 tys. ton.

Dochodowość uprawy będzie uzależniona przede wszystkim od regulacji określonych w umowach kontraktacyjnych oraz dostępnych programów wsparcia.

Polski przemysł importuje dużo surowca do produkcji wyrobów tytoniowych. W związku z tym utrzymanie arealu uprawy przynajmniej na stabilnym poziomie będzie miało nie tylko znaczenie gospodarcze i dochodowe, ale również wpłynie na rozwój regionów wyspecjalizowanych w produkcji. Wsparcie dochodów plantatorów krajowymi środkami stwarza szanse na utrzymanie uprawy, specjalizacji regionalnej oraz pozytywnie wpłynie na bioróżnorodność produkcji rolnej.

### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

Przejściowe wsparcie krajowe niezwiązane z produkcją jest jedynym instrumentem wsparcia adresowanym do sektora tytoniu.

Uzupełniając, w I filarze WPR sektor tytoniu może otrzymać płatności bezpośrednie na zasadach ogólnych (płatność podstawową, płatność redystrybucyjną, płatność dla młodych rolników). Producenci tytoniu mogą też skorzystać z ekoschematów.

Zgodnie z przyjętymi założeniami, plantatorzy tytoniu o ile spełnią warunki przyznania pomocy, mogą uzyskać wsparcie w ramach interwencji (np. w zakresie przechowywania, przygotowania do sprzedaży, czy maszyn do zbioru), których efektem będzie poprawa konkurencyjności gospodarstw również dzięki redukcji kosztów (bardzo wysokich w sektorze

tytoniu), co może przyczynić się do wzrostu dochodów rolników oraz zmniejszenia różnic w dochodzie między gospodarstwami o różnej wielkości i różnych uwarunkowaniach naturalnych. Są to także interwencje inwestycyjne w formie instrumentów finansowych czy inwestycje pozwalające rozwijać małe gospodarstwa, ważne ze względu na rozdrobnioną strukturę produkcji. Młodzi producenci mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa. Plantatorzy uczestniczą w grupach producentów rolnych, ale mogą też tworzyć organizacje producentów i zrzeszenia organizacji producentów tytoniu, co wzmacnia ich pozycję w łańcuchu wartości.

Uzupełniając, na zasadach ogólnych producenci mają do dyspozycji krajowe instrumenty finansowe (kredyty niskooprocentowane, kredyty obrotowe oraz inwestycyjne).

Efektem opisanych wyżej instrumentów będzie wzrost koncentracji uprawy, który umożliwi plantatorom produkowanie większych partii surowca i zahamowanie spadku dochodowości.

## **II. Sektor: Pozostałe roślinne (zboża i rzepak)**

Głównymi roślinami uprawnymi zaliczonymi do tej grupy są zboża i rośliny oleiste, w tym rzepak.

Zboża są podstawową grupą roślin uprawnych w Polsce, gdyż mają duże znaczenie w gospodarce rolno-żywnościowej. Ziarno zbóż jest podstawowym surowcem w wielu gałęziach przemysłu (młynarstwo, piwowarstwo, gorzelnictwo, produkcja pasz) i tym samym ma duży wpływ na sytuację w rolnictwie oraz w innych działach gospodarki narodowej.

W strukturze globalnej produkcji rolniczej (w cenach bieżących) w latach 2010-2020 wystąpił spadek udziału produkcji roślinnej (z 53,2% do 51,1%); na co złożyły się: spadek zbóż podstawowych (z 14,9% do 13,8%), ziemniaków (z 4,9% do 3,4%), siana łąkowego (z 2,8% do 1,4%) oraz pozostałych (z 9,0% do 3,8%), przy jednoczesnym wzroście udziału warzyw (z 7,4% do 9,1%) i owoców (z 4,7% do 8,8%) oraz niewielkim roślin przemysłowych (z 6,5% do 6,7%). (Źródło: Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2021, GUS, Warszawa 2021, s. 132).

W strukturze towarowej produkcji rolniczej (w cenach bieżących) w latach 2010-2020 udział produkcji roślinnej zmniejszył się (z 44,0% do 40,7%), na co złożyły się: spadek udziału zbóż ogółem (z 13,7% do 12,4%), zbóż podstawowych (12,2% do 10,0%), ziemniaków (3,9% do 1,8%), roślin przemysłowych (z 8,5% do 6,0%) oraz pozostałych (z 5,2% do 0,3%), przy jednoczesnym wzroście udziału warzyw (z 7,5% do 9,8%) i owoców (z 5,2% do 10,4%). (Źródło: Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2021, GUS, Warszawa 2021, s. 134).

W latach 2010-2020 powierzchnia zasiewów zbóż ogółem zmniejszyła się o 2,5% (w gospodarstwach indywidualnych o 1,5%), wzrosła natomiast przemysłowych o 7,4%, oleistych o 5,5%.

Znaczenie zbóż w sektorze rolno-żywnościowym jest bardzo duże. Stanowią podstawowy składnik diety. W znacznym stopniu warunkują krajowe bezpieczeństwo żywnościowe. Stanowią źródło dochodów rolników (uprawia je ok. 90% gospodarstw rolnych), a przemysł przetwarzający zboża zatrudnia ok. 13% osób pracujących w przemyśle spożywczym.



Rzepak jest jedynym krajowym surowcem oleistym wykorzystywanym na dużą skalę do produkcji tłuszczów konsumpcyjnych i technicznych oraz stanowi źródło białka paszowego. Polityka UE promująca energię odnawialną zdynamizowała rozwój produkcji rzepaku w Polsce. Przy stabilizacji zapotrzebowania na rzepak zużywany na cele spożywcze (olej rzepakowy) na poziomie ok. 1 mln ton, wykreowano rosnący popyt na surowiec do produkcji biokomponentów, który obecnie przekracza 2 mln ton. Sektor olejarski, mimo dynamicznego rozwoju, pozostaje małym działem polskiej gospodarki. Produkcja rzepaku stanowi poniżej 4% produkcji towarowej rolnictwa, a udział przemysłu tłuszczowego w produkcji sprzedanej całej branży spożywczej wynosi poniżej 3%. Niski jest też udział wydatków ludności na tłuszcze roślinne w całkowitych wydatkach na żywność i napoje bezalkoholowe, wynosi poniżej 2%.

W latach 2010-2020 w strukturze producentów zbóż obserwowano postępujące procesy koncentracji, ale ich dynamika była mniejsza niż przed 2010 r. W 2020 r. produkcją zbóż zajmowało się ok. 1,0 mln gospodarstw rolnych, wobec 1,3 mln w 2010 r. Areał uprawy zbóż zmalał o 2,6% do 7,4 mln ha, co stanowiło 69,0% całkowitej powierzchni zasiewów. Dynamicznie wzrastała powierzchnia uprawy kukurydzy na ziarno (prawie trzykrotnie), a w mniejszym stopniu pszenicy (o 11,1%). Areał pozostałych zbóż zmniejszał się, w tym głównie mieszanek zbożowych (o 40,0%) oraz żyta i jęczmienia (o 30,0%). W latach 2014-2021 plony zbóż cechowała duża zmienność (3,43-4,79 t/ha), co odzwierciedlało wpływ warunków agrometeorologicznych. W wyniku tego produkcja zbóż wahała się od 26,7 do 35,5 mln t, krajowe zużycie 26,2-27,4 mln ton, co pozwoliło na zwiększenie potencjału eksportowego. W analizowanym okresie eksport wahał się od 4,9 do 10,8 mln ton. Oprócz uwarunkowań pogodowych, ryzyko produkcyjne i handlowe wynikało również ze zmian koniunktury na światowych rynkach (np. w pandemii) oraz rosnących cen kosztów produkcji.

W latach 2014-2020 produkcją rzepaku zajmowało się 90-100 tys. gospodarstw rolnych, przy czym największy, ponad 60% udział w produkcji miały gospodarstwa wielkoobszarowe, posiadające 50 i więcej ha UR. Liczba grup producentów rolnych na rynku zbóż i rzepaku jest niewielka, gdyż w 2020 r. wynosiła ok. 200 i zrzeszała łącznie 1700 członków. W związku z tym udział zorganizowanych form „kooperacji” na rynku omawianych produktów jest znikomy w porównaniu z liczbą producentów. Utrzymało się wysokie zróżnicowanie regionalne w uprawie rzepaku. Najwięcej upraw występowało w województwach północnych, zachodnich i południowo-zachodnich, gdzie nie tylko warunki glebowo-klimatyczne, ale też struktura agrarna sprzyja jego uprawie. Przy dużej wrażliwości rzepaku na warunki pogodowe areał uprawy wynosił 0,8-1,0 mln ha, stanowiąc 7,8-9,1% powierzchni zasiewów, a plony 2,61-3,44 t/ha. Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym na rynku rzepaku w Polsce jest względna stabilizacja produkcji kształtująca się w latach 2015-2019 na poziomie 2,2-2,7 mln ton (w rekordowym 2014 roku wyniosła 3,3 mln ton), co wskazuje, że pomimo spadku powierzchni zasiewu rzepaku, działania producentów rzepaku ukierunkowane były na zwiększenie wydajności jednostkowej produkcji. Przewiduje się, że krajowa produkcja i przetwórstwo rzepaku nadal mają duże szanse dalszego rozwoju. Istotne znaczenie w kreowaniu popytu na surowiec będzie miał sektor biopaliw oraz rynek paszowy. Natomiast, zapotrzebowanie na olej rzepakowy zużywany na cele spożywcze będzie wzrastało wolno, z uwagi na wysokie nasycenie rynku tłuszczami roślinnymi. Obecnie ceny na rynku zbóż są wysokie i presja cenowa, w związku z wojną w Ukrainie, utrzyma się.

Powierzchnia uprawy zbóż może utrzymać się na dotychczasowym poziomie 7,4-7,5 mln ha, a rzepaku 0,9-1,0 mln ha. Zahamowaniu lub spowolnieniu ulegnie wzrostowa tendencja plonów zbóż, które mogą wynieść 3,9-4,4 t/ha, a rzepaku 2,6-3,0 t/ha. Wobec tego można się spodziewać produkcji zbóż 29-33 mln ton i rzepaku 2,3-3,0 mln ton. Przy silnym powiązaniu

krajowego rynku z rynkami zewnętrznymi, warunki ekonomiczne produkcji będą uzależnione głównie od koniunktury i cen na międzynarodowych rynkach, a także cen środków produkcji oraz unijnych regulacji rynkowych. Nie należy się jednak spodziewać znaczącego zmniejszenia powierzchni zasiewów zbóż ogółem.

### **Wykaz interwencji w sektorze wraz z opisem ich komplementarności**

W uprawie pozostałych produktów roślinnych nie przewidziano płatności związanych z produkcją. Niemniej jednak, w sektorze tym będą przysługiwały podstawowe płatności bezpośrednie (płatność podstawowa, płatność redystrybucyjna oraz płatność dla młodego rolnika). Dodatkowo, przyznawana będzie Uzupełniająca płatność podstawowa w ramach przejściowego wsparcia krajowego. Rolnicy zaangażowani w produkcję zbóż i rzepaku będą mogli korzystać również z szerokiej gamy dobrowolnych ekoschematów.

Uzupełniająco w II filarze WPR planowana jest szeroka gama interwencji, które będą m.in. wspierać sektor produkcji zbóż i rzepaku, m. in. do ekologicznych upraw zbóż i rzepaku z interwencji Rolnictwo ekologiczne. Wsparcie będzie ukierunkowane także na poprawę warunków w zakresie przechowywania produktów, ograniczenia stosowania środków ochrony roślin poprzez wdrożenie precyzyjnych rozwiązań cyfrowych a także poprzez zapewnienie zielonych usług na rzecz środowiska i klimatu. Młodzi producenci mogą skorzystać z interwencji dla młodych rolników, która wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa. Utrzymaniu stabilnych warunków dla sektora sprzyjać będzie wsparcie w zakresie tworzenia grup i organizacji producentów oraz wsparcie na rzecz przetwórstwa ukierunkowane na przygotowanie produktu do wprowadzenia do obrotu. W przypadku rzepaku uzupełniający wpływ będą miały instrumenty wspierające rozwój pszczelarstwa i ochronę obszarów związanych z owadami zapylającymi. Wpływ przewidzianych instrumentów na oddziaływanie mechanizmów rynkowych oraz sytuację dochodową producentów rolnych będzie relatywnie niewielki. W związku z tym zaplanowane instrumenty wsparcia będą odgrywały wyłącznie uzupełniającą rolę w działalności gospodarczej rolników, ale mogą mieć istotne znaczenie w kształtowaniu ich otoczenia. Dodatkowo producenci w sektorze zbóż i rzepaku mogą korzystać z pomocy w ramach budżetu krajowego poprzez dotacje budżetowe w obszarze dopłat do paliw i materiału siewnego oraz w ramach kredytów preferencyjnych.